

Wina = Palk.

üks tähhele pannemise wäärt jut,

mis

wanna ning noore rahwale jubhatuseks
ja kasuks wälja on antud.

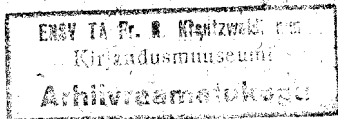

Nää kui surm siin pilli puhhub —
 Matsul wabi turja peäl,
 Rahwas jobnud tanso uhhub.
 Kui neid sunnib wina heäl.
 Et kül mitto wangub, tuihub,
 Warub, kääpil ronnis, juikub:
 Siiski teised noppest tött'wad
 Nohkest wina märga wöttwad,
 Runni wahwad joma mehhed —
 Nago kolletanud lehhed —
 Surma = oog Feik mahha nühhis,
 Ello = puu peält auda pühhib! —
 Wata, wennike! ni tulkub,
 Langeb, sattub igga tund:
 Kelle parrem waim siin tulkub,
 Sebba ajab wina = sund.

Tartu linnas, 1840 aastal,
 trükkitud Lindworski pärrijatte kirjadega ja nende kalluga.

Der Druck ist unter der Bedingung gestattet, daß nach demselben die gesetzliche Anzahl Exemplare der Censur-Comität abgeliefert werden.
Dorpat, den 14. Dec. 1839.
(L. S.)

Censur: M. v. Engelhardt.

79728

Hädda neile, kes wäggerwad mehhed wina joma, ja wahwad mehhed kanget joma - aega hästi segama. Jesaja 5, 22.

Minneval Gina-kuul, nattofene aega pärrast päwa werimist, seisiwad ühhel öhtul kolm meest jutto ajades Raja kõrtsu ukse ees, kui üks teekäija saksade töid neile filmi juhtus putuma. Uhe koorm, kellel kuus priisked doft weddajaks ette olli pantud, wennis sam sammult tassa illokeste kõrtsu liggemale; ei wõinud esimesel filmapilgul öiget arvo sada, kas seisis paigal, wõi jõudis ta epdasi. Üks neist jutto-ajajat- test — walgeruge peaga, pitt noor mees — ütles pillkamise kombel nabrite: Wata, mis saksama munna- koormat seal wetakse! need tormlased tewad omma obbose werre fulluga meie seäsketele talgud; olleks neil ommetigi kanna wõrra mõistust nuppus, siis nad püaksid laddusal öhto willul eddasi töttata, ja ei sõitaks furnomatja kombel. „Ei, wennifene“ — kostis teine, üks kestealine mees — „neil näib middagit willestust sündinud. Ma tahhaksin sinnoga warsti pole toopi wina peäle kihla lüa, et tõlla telg wõi mõnni rattas wiggane on.“ Et kule ammet-meest! — irwitas walgepea — seppal ifka seppa joned, sellepärrast lodab ta iggast juhtumifest sedda warki õnnetust, mis ta kufrule liisja toob. Urra Larda,

seppake, et tullen sinnoga kihla löma, sa wöiksid mo kehwa käest wöita ja wanna rahwa sönnu möda: sure tükkiga ennese su löhki ajada! — "Polle sejt karta" — wastas sep — "egga ma siis tükkifese peäle lähhe kehla löma; mis minna ial tö ehk kihlaga ennesele nõuan, sedda ma nelan weddelalt alla! Kehha, kes allati löetfa tulle jures rasket tööd teeb, on otsego wanna kuiwetand puu-riist, sedda turwutamata ei wöi pruufida. Selle tarbeks on Jummal wina kibbetad maailma seädnuud, et kõi raske tötegiad temmast ihho kinnitust ning inge karrastust ennesele wöiksid leida. Mul on tännini, Jummal olgo tännatud, omma napfi puddelikene ifka firsto nuffas feisnud, egga wöiks ka ennam ello-wee märjata läbbi sada. Kui ommiko warra unnest ülles ärkan, siis wannad kangeft tööst rikkitud rinnad ei sa kuhhogi; pean iggaford tük aega köhhima ja ökima, mitmel puhhul läffastama, egga anna ta raibe enne suggugi asju ellada, kui saan firsto kappist kele-kölkso wöima." — Renda ta on, wanna wend! — kitis pitfmees peäle — ma ollen kül ea polest weel alles noor, agga terwise polest nisamoto wiggane ja kitsik; win on meile rohhuks lodud, ja kui taewane Issa rahha koppikat önnistanud, siis on inimese kohhus, terwise eest volt kanda. — "Ja omma süddant römustada" — lihsas sep jure — "win on aigele rohhuks ning terwele lusiiks kingitud. Diska pois ja wötta wina, siis ei tunne ello pina!"

Nüüd töstis kolmas mees, kes filmäöst feige wannem näitis ja seie sadik ei sönnu olnud lausunud, omma heält ja ütles: "Targemad innimesed, kes ennam teadwad kui meie suggused, ei kida wina kogoniste heaks waid ütlewad tedda ihho ning ingele kohjoliffuks sama, sest et ihho terwit rikkub ja ingele uffatust toob. Weel pühhapaw kahhe näddala eest nomis meie auwäärt öppetaja firrikus wina jomise

pärrast kindlaste, ja kulis iggawüks öppetaja suust, kuidu kõige suremad pattud wina läbbi tehakse, sest et win innimese mõistust rikkub ja öiget arro peast ärra kautab. Üks jobnud innimene on paljo rummalam kui lojus!" — "Oh, sa winne pühha Jürri!" — söimas sep — "eks sulle olle ommetigi äbbi körtso ees, ausa meeste filma nähhes seddawisi lorrifeda? Minne, kui ni tart olled, ennemine palwe majasse ja kerja onni-rahwa jures, et wöttafsid find ettelug-gijaks. Toho, nurjato! Kui sa, sögge, ihnuuse pärrast wina eest ei raatsi rahhakoppikat fullutada, siis allita isfi omma rahha kotti körwa, agga ärra tulle waenlase kael! teisi innimesi effitama! Kui tänna mitte kallis laupäwa öhto ei olleks, kül ma so tutti siis kergitaksin. — Ota, ota, mehhikene! mis pitfale kül laeno peäle jäb, se ep olle weel kingitud!"

Seekäija sakkade töld weris sel filmapilgul körtso ette ja löppetas tülli. Üks naesterahwa saks firrutas omma pead töllast wälja, terretas ning küssis lahke sönnaga, fos körtso mees piddi ollema. Winalaitja: mees, kes seppa meelt ni wägga olli pahhantand, wöttis kübbara peast, kummardas ja ütles: Wa tahhan tedda filmapilk seie kutsuda, — ja ruttas jalla-pealt körtso tuppa. Sep ütles suud möda omma selfimehhele: Wata filmateenrid! laf tal warsti pihhus ja wilks jalge peäl, fos ta agga huntshansaka aiso tunneb. — Körtso mees tulli, astus — saks terretas — tölla liggemale ja jäi kuulma, mis ausad wannemad temmalt piddid tahtma. — "Kas olleks wöimalik" — küssis praua — "et wöiksid üht aiget innimest mönneks päwaks ennese kaitfufe ja oole alla wötta? Meie toapois jäi paari tunni eest äffitselt raskest aigeks; ei kannata suggugi söitmist, et kül jalgjallat mönne wersta maad ebdasi tullime. siiski se kõige wähhem pörrutamine ajab ädda ni sureks, et waene innimene kui tulle sees kissetab." — Kulif

praua! — wastas kõrtsmit — ma wõttaksin kõigest süddamest teie käske kuulda, agga assi ei olle kogoniste wõimalik. Meil on wägga kitsas ellamine, polle enam rumi majas, kui üks weike kambritene, kauba kambri kõrwas, kos wieingelise perrega sees ellame. Ei olle sedda wähhematti nuffakest majas, kuhho aigelle rahholist fangi wõiks seada. Saksa kamber on opis ärra laggunud, ei anna wihma egga tule warjo. Lubbatakse küll igga aasta uut ehitada, agga weike wald ja uutmodi põlloarrimine, kos wilja-wälki eina-maaks tehakse, ärjapäid, kurreernid ja kaste eina küllwatakse, sured saksama-lamba karjad petakse, ei anna mahti middagit ehitada. — Praua kulas järrele, kui kangel teine kõrts pididi ollema ja sai wastust, et liggi kahheksa wersta maad teise kõrtsioni. „Paljo maad siis mõisa on?“ — küsis praua jälle. Kõrtsimees kostis: Meie mõisa petakse kius wersta, ehk wõib rohkemki olla, wõi sedda maad muud feigi on mõetnud kui wanna hunt omma sabbaga. Mis abbi meie mõisastki lota? Sakso ei olle koddo; aida-mees — wõi aida-iskand, mis ta on — ei oska muud kui kartohwliid muldada ja neist talwisel ajal karthowli wina ajada: sellepärrast ei jookse enam kõrts heaste, egga lähhe mu assi ka tõime. — „Armas kõrtsimees!“ — pallus praua — „mis nõu meile sinna siis annad?“ — Oh, minno kallis prauakene! — ohkas kõrtsmit peat kratfides, otszego ollens sealt püdnud ennesele parremad nõu otsida — kui pitkale minno sugguse nõu siin wõib ullatada? — Sedda üteldes juhustid temma filmad wina-wasto-pannija mehhe peäle langema, ja otszego olleks ta foggematta suurt õnne leidnud, hüdis ta rõmja filma ning melitamise sõnnaga: Wanna wadder, Sunni Mihkel! sul on laddus rumiline ellomaja, klasafnatega kamber, leiba ning leiwakõrwast ka: kas sa ei tahha ausa praua sowimist täita ja aiget ennese oole alla wõtta? „Hea melega,“ — wastas Mihkel — „kui többine sellega

eppib, mis temmale jõuame pakkuda. On tallorahwa assi, kuida ausad wannemad issi sedda ärrateadwad, sellepolest waewaline, et kui ka nõu ja jõudo olleks mõnda parremat murretseda siiski sedda ei oska. Agga ma tahhan kõigest süddamest jõudo mõnda wannemate õppetuse ning käske järrele aige eest wolt kanda.“ — Sai praua kuulda, et Mihkli tallo nappilt werst maad kõrtsust emal olli, pidbas ta nattoke aega teiste sakstega nõu, ja kui olliwad ühhetefisega asja ommal keelal läbbi rääkinud, ütles praua Sunni perremehhele: „Meie jättame aiget sinno oole alla; kanna temma eest murret, kui olleks ta sinno laps ehk suggulane, küll meie taggasi tulles keif sinno waewa ärratassume.“ — Mihkel olli kuulnud, et sakskade teenrid issekeskes Lätti-keelt rääkisid, sellepärrast ütles ta prauale: „Nulif! praua! teie sullased räägiwad wõerast keelt, sellepärrast kardan ma umbkeelist aiget majasse wõtta: kuddawisi meie keelemurrega seal tõime same?“ — „Meie aige“ — kostis praua — „räägib kui minna selgeste maa-keelt, olleme mõllemad Tallinna-maal sündinud ja üllesse kaswanud, agga nüüd mitto aastad järristikko Lättimaal ellanud. Ole hea mees ja juhata meile nüüd teed, et sinno ellokohta same. Meie peame püüdma õ willul weel tük maad eddasi sõita, sest päwad on ülleliga pallawad.“ Mihkel nimetas, et tallo wasakul kael, esimesse metsa salgo tagga, waggo kolm sure maantee äres pididi ollema, ja ruttas sakstega minnema. Wanua perremees käis teejuhhiks tõlla kõrwas, wõera prauaga head mõnnusad jutto ajades. Praua kuuldas lahke kõrwa ja süddamega, mis Mihkel rääkis.

Ripea kui tõld kõrtsi eest sai lahkunud, hüdis sep wihhase melega: „Oh, sa libbekeelne kõrwa-us! Nüüd melitab ta poolsunud inimest omma majasse, sedda mõnne päwa pärrast mulda mattab, ja nurjatunal kombel surno rahha ja rideid ennesele ärwib;

wõib olla, et saksad weel mattusse kullo pealegi ärra tassuwad. — Wõtko se ja teine kõik libbeda keelega pettised maa peält. — Põlle karta, — ütles walgepea — et Mihkel suurt makso saab; eks sa ei näinud, wennike, mis kitsikud saksad nad olliwad; ei mitte futäit wina radfinud kullutada. „Tulle Hans!“ — kutsus seip — „lähme wõttama kortel wina, kellega omma mele aigusse kurgust alla lopputama.“ Mis sa, wanna wend, ennast akkad minno pärrast kullutama, — tungis Hans suga wasto, agga südda ja film põllesid wina peäle, sellepärrast tõttas ta seppa kannul kõrtsu tuppä, kos nemmad wina jues ni kaua lorrisesid, kunni mõistus peast opis ärra kaddus ja jalg enam kormistamata ei wõinud koddö pole käja.

Sunni Mihkli tallo andis peält nähhes tähhelepannija innimesele selget tunnistust, et perremees oolelik, nõukas ning tark majapiddaja olli. Kõik ooned, kattused umbning öue:ajad ollid korraliste seätud, kindlad ja tuggewad; kosksanid, reed, põlloarrimise riistad ja muud majapiddamise tarwilised asjad seisid korra pärrast warjo al; kaks rautud wanfrid ja üks kahherattaga kaarik ollid rehhe al; ikked, obhose tauseid, ohjad, kõied ning muud sefuggused ripused toa ukse kõrwas warnas. Du olli puhhas ja ärrakorristatud, otsego olleks Mellipühhi ehk mingi sure piddude Laupaw olnud. Puhtaks kiritud puu:riistad läikisid kui walged nukkud, naesterahwa au kulutates, aida essikus; toa-ja kambripörrand olli angerwaksä öjedega ja puulehtedega üllekülwatud, kui pulmamaja pörrand. Agga, mis kõige enam ausä perremehhele kituseks tulleb nimmetada, olli üks kaunikene öllekühhi lauda kõrwas. Sel tallomehhel, kes seddawisi ostab majapiddada, ei juhto ialgi sõnniko pudust ollema, egga sunni tedda ka ädda kewwadisel ajal lojusse toito suitsetand kattuselt minna laenama, ehk põllo

kosfutamist löökese sittamise ooleks jätta. Kui põld korra järrel wilja peab kandma ja perrerahwast toitma, siis on tarwis ka põllule tubliste rammu anda.

Kui töld wärrawa suus seisma jäi, kutsus Mihkel omma perrerahwast wälja, käsksis ruttuste kambriise puhtad sängi walmistada, aitas isse poja ja sullasfega aiget töllast wälja tõsta, ja tallutasid tedda. Siis ende naal kambriise, kos ta ni kaua toli peäl istus, kunni säng sai walmis kohhentat: d. Saksad ollid sel wahheajal ka töllast wälja astunud ja römsä süddamega kenna majapiddamise luggu tähhele pannud; praua kitis oolelikko perremeesst wäega; öppetäs siis wanna perrenaesele weel mõnda aige rawwitsemise pärrast, pallus perrerahwast, äddalise eest murret kanda, andis perremehhele kümme rubla rahha misga üht ehk teist aige rawwitusseks pididi östetama, ja lubbas Tallinnast weel arsti-rohto läkitada. Summalaga jättes andis praua aige teenrile kät, ja pühkis — tõlda astudes wee pisjaraid ommast silmüst. — Meie lasseme nüüd saksad omma teed minna, ja wä:tame, kuidä luggu aigege jääb.

Waene äddaline olli wigades omma assemel maas, watas kurwa näoga wõera rahwa peäle, kes ta sängi ümber seiswad ja ei rätinud sõnna; temma mõtted käisid kaugele, tuttawade ja ommakfede pole, ja kui siis kartus süddamesse tõusis, et Summala pühha nõu möda: siin wõeral paikäl ajalikko ellopawade raja piir wõiks olla, kos ing kehhaaelust, otsego liblekäs tuppest, täjelikkuma ellusse jõuäs, siis wõib igga üks issi ärra arwata, mis nukrad mõtted aige süddant ligutasid. Perrenaese lahke küsimise peäle: mil ajal ja kuddawisi aigus olli affanud? andis aige seggatfelt wastust, sest et sure walloga jampsimine peäle kippus. Mittoford hüdis ta waljo heälega: minno süddamest pistetaksse tullise orraga läbbi! — sõimas siis jälle wina ning wina jomist, kahhetes omma

isfa, kedda wina-pörgus ütles ollewad, pallus Summalat, pattuse ingele lunnastust sata, ja räkis weel paljo muud weidräd jutto. Ürifese aja pärrast ütles perremees pojale: "Meie ei oska siin middagi kerkitust aigele tehha, sellepärrast, Sürri! olle wirk pois, panne noor linnalal weifese kaariko ette ja to wanna Toa-pappa seie. Temma on üks ellatand mõislik wanna inimene, pitkem elloaeg saksade teender olnud, mõnda maa ilmas öppinud ja näinud, kes teab ehk wõib ta meile head nõu anda." — Sürri ruttas filmapilkult isfa kasko täitma. Uige pallus saggedaste jua, agga perrerahwas kartis temmale nipaljo anda, kui ta tahtis. Perrenaene arwas aigusse kangeks süddame rabbandusfeks ja kitis nõuks: nattukene püsi rohto winaga sisse anda. Minne, Lisokene, kermeste — fundis tütrile — to aidast isfa püsirohho sarw ja wina puddel seie, et same rohto walmistama. Uige pallus wasto, ei ütelnud ennast wina kogoni pruhtiwad. Seddamaid affas ta ni wõeraid juttusi ajama, et perrerahwale irm peäle tulli; ei tunnud ta keddagid ennam, kes sängi ümber seisiwad, ütles ennast mõrtsoka pesfase juhtunud, kos tedda winaga tahheti ärra tappa; küssendas sure heälega: "appi, appi! nemmad annawad mulle wäggise kihwti sisse!" kargas mittokord assemelt ülles ja kippus koddõ minnema. "Suggu on meie aigega wägga kahtlane — ütles perremees wanna rahwas peab kedda kurjaks märkiks, kui aiged kajo immustawad. Tulge, lapsed! laulame ühhe laulo-wersifikese maddala heälega, et suur Summal ta waese peäle wõttaks allastada ja temma ädda kergitada.

Dmmiko koit olli jubba wäljas, kui Sürri Toa-pappaga taggasi jõudis. Wanna Toa-pappa, kellele lapsed ja wannad muud nimme ei annud, istus aige sängi ette, wotas terraselt, mis többine teggi ning räkis, ja ütles wimaks perremehhele: "Siin põlle

parremad nõu, kui peame kopso werd lastma. Wata, mis waewaline ja lühhiene ta ingetõmbamine on: ninna sõrmed ajawad ennast kül lajale, agga rinnad ei tõuse suggugi, waid ingab ennamieste kõhhoga; südda peksab kui lind sees ja ihho on kae katstes tulline; filmanäggo kõik ülles turfunud, punnane, filmawalged pünnetawad ja filma terragi seisab laiale." "Mihkel panni selle nõu wasto, arwates, et raske aige, muidogi ram ja wõimato, werrelasfmisege weel nõrgemaks lähheb, ja kni siis ärrasurreb, wõiksid saksad surma adrilasfmise süüks arwata. — "Werrelasfmine" — kostis Toa-pappa — "wõib mõisimatta kombel innimese igga lühhentada, ja on, parrako Summal! jubba mitto meest enne aego aua sängi heitnud; agga nisuggused õnnetused ei wõi werrelasfmise süüks arwata, waid tulleb sü rummalusele, kes seäl paikus adrid lastis, kos ei tohtinud lasta. Kui innimese ulgas korra prugiks on wõetud kõige tühja wigga ja aiguse pärrast werrelasfmisest abbi lota, siis wõib iggamees arwata, et seäl jures paljo kahjo sünnib, pealegi: kui adrilasfjad werreimmoga isseärranis ka rahhaimmolised on, ja werresoont aige rahha kufuga ühtlase püawad tühhentada. — Seält se siis tulleb, et nisuggused ahned mõisimata werrelasfjad — aige wigga ja jõu pärrast oolimata: iggas kohhas werd lastewad. Üksford — ma olin weel alles poisikene ja wanna kaddunud isfaga tee peäl — juhtusin õfeks. Walgma küllasse, ühhe nõuka tallusse, kelle perremees meiega kangelst suggulane, ja kedda puhku wägga raskest aige maas olli. Kõikist olli märki, et wanna innimese ärra põddenud kehha rammota ning nõrk olli, ja kui ükski rohhi abbi olleks wõinud sata, siis olleks se nisuggune rohhi piddand ollema, mis rammo finnitäs ja jõudo kosfotas. Agga ühhe mõisimata innimese rummala nõu järrele ollid perrerahwas adrilasfjat fenna kufunud, kes meie kõikide filma nähhes julgeste wanna taadi kaela siddemega kinni tõmbas

ja kaela soneft werd lastis. Eski otsalt jooksis werri kauniste, siis jäi wähhemale, ja lõppis wimaks, kui wannamehhe rinnad affasid korrisema, opis ärra. Adrilasfja tahtis teise sone sisse weel sopsida, agga jubba murdis wanna inimene filmi, ja kui sidde kaela ümbert lahti sai: olli ing lainud. Ei aita nõd- dra inimese wõimus Summal nõu wasto — ohka- sid suggulased, panniwad käed kokko, pallusid Issa meiet, laulsiwad paar salmi surma lauludest ja and- sid ennast — kui surno olli pestud ja ridesse pan- tud — rahhule. Minna ei wõinud õõ otsa filma kinni panna; allati seisis pöddenud inimese fujo minno waimo ees, kellele otsego seale noaga eile kurto pisteti ja kelle elloõhto wimse werretilgaga wälja kur- nati! — Teisel ommikul ütlesin tee peäl isfale: mul olli eile õhto werrelasfmise jures ni kolle, kui ollek- sid nad wanna onno ärratapnud; ei wist wõinud adrilasfmine hea olla? „Kes Summal sedda teab, — kostis isfa — inimese sündimise- ja surmatund on taewase Issa käes! ehk wõib ka olla, et werre- lasfmine wanna onno päiwi lühhentanud, agga sellepärrast on ta nüüd parremas ellus, kui meie wae- sed pattused siin ajalikkus äddaorgus!“ — Ei läi- nud se õhto wanna onno surmaga ennam mo melest; mittokord tõusiwad mul ihhofarwad püsti, kui selle asja peäle mõtlesin: et mõistmata werrelasfmine wanna inimese ello päiwi olli lühhentanud. Kes sedda wõib teada, kui mitme inimese elloaeg jubba seddawisi ärra näppistati? — Kui mehhe ealifeks sain, siis õppisin ennesete werrelasfmise ammetid, lootes se läbbi mõnda õnnetust ärra kelata, sest ma ei lastnud ial muido werd kui tohtri kässo ja õpperusse peäle. Meie wanna kaddunud tohtri herra — Summal andko ta ingele rahho — kes sedda teadis, kitis mind ja andis mulle iggaford mõnda head jubhatamist werre- lasfmise pärrast. Kui üks noor ehk wannemki tug-

gerwa tehuga inimene äffitselt aigeks jääb, kange pistmine rindade al ehk maialgi kohhal on, ja wallo inge tõmbamise ning kää litfutamise jures raskemaks lähheb: siis on tarwis warsti adrid lasta. — Nende märkide järrel ollen ma elloaeg paljo inimestele werd lastnud, agga põlle ma Summal tännatud kellekile liga teinud, waid iggaford ennamiste kaunist abbi saatnud.“ — Sedda räkides olli Toa-pappa omma adriiistad wälja wõtnud, aige kurra poolt käewart punnase siddemega kinni föitnud, ja paar filmapilko pärrast sedda jooksis werri soneft talriko peäle. Inge tõmbamine läks sedda mahti lahhedamaks, jampstmine andis taggasi, ja kui ader kinni sai pantud, ütles aige ennesel üht raskeid kiwwi süddame peält ollema ärra wõetud. — Toa-pappa kelas tedda räkimast, andis majarahwale mõnda head nõu, mis aige jures tähhele panna ja teha olli, ei käskind muud jua anda, kui selged kaewo wet; kui söki immustaks — weddelad tango leent, ja kui tõbbine pididi iggitsfema, siis käsitis tedda hästi kinni katta ja nikaua riete sees piddada, kunnid iggitsfemine isse ennesest otsa lõppeb.

Kolm nädalad pärrast üllemal rägitud juhtumist istus ühhel pühhapäwa õhtul Sunni Mihkel onma poja ja sullafega toa usse läwwel; üks noor mees, sakfawärki ribis, filmnõost ärra lõppenud kui inni- mene, kes rängaste aige olnud, istus õllest punnutud toli peäl nende ees ja näis maggusad jutto ajama, mis pererahwas ni terraselt tähhele panni, kui ollek- sid püüdnuud igga sõnna räkija suust filmaga kinni wõtta. Mitto luggijad on wiisiste karwato-näoga jnttomeest ärratunnud, sellepärrast ei pruugi neile siin kohhal nimmetada, et ta sesamma Lättima sakfabe pois olli, sedda werrelasfmise korral filmist ärra kautasime. Kuddas eddespididi luggu temma aigusfega olnud, kud- dawisi Summala arm temmale jälle terwisit kinkinud:

sedda lodame selle kirja sõbradele teises paigas teada anda. Müüd tahhame nattofene aega terweks sanud innimese wifakad jutto kuulda, ja mõnda head, mis seält seest leiame, ennestele õppetuseks ning elloparranduseks tähhele panna. Andko Summal nende seemne iwawabelle õnnistust, et meie süddames arritud maad leiaksid, ja üksford sabbakordselt wilja affasid kandma.

„Kül kärnar teab, kes puud on istutand:

Et õit ning wilja tullew aeg saab toma!

„Lätti-maal on“ — rätis-wõeras mees — „nisuggusi innimesi paljogi leida, kes ennam wina piiska omma suhho ei wõtta. Kui jooto ehk piddo neil majasse juhtub, siis jowad õllut, agga iggamees wõttab ni meelt mõda, et jooanud innimest nende ulgas ial ei leita. Misuggused kassinad innimesed asfutafid enneste kessel — kui sedda enne wõera ma rahwalt olliwad kuulda sanud — üht seltsi, kelle liikmeed kiriko-õppetajale ehk muu ustawa mehhele wande assemel kindlaste tütawad, et nemmad isse enneste egga omma maja rahwa tarbeks wina ennam majas ei pea, ei wina tilka suu sisse ei wõtta, egga õlle wai muu kange jofiga ial omma meelt ärra ei segga. Misammoti tütawad nemmad ennast jodikude seltsi eest oida ja seält pöggeneda, kos üks ehk teine wina ehk õlleaga omma mõistust rikkub. Egga mõtleja innimese südda lähheb rõmsaks nisugguse jodu kohhal, kos innimesed kui Summalast lodud mele mõistjad loomad, innimese kombel ühhe teisega rõmustawad, ja ei mitte jomise patto läbbi rummalamaks ei lähhe kui mõistmata ellajad. Win on üks pörgu pael, kellega kurri waim innimesi omma wõrku püab! Kes ennast jomise ahhelade wangi annab: lähheb iggaweste ukka. Ei wõinud kawwal eksitaja suremat kahjoteggiat innimestele sata, kui et wina majust süddamesse asfutas; sest win, ei rikku üksi innimese ihho

teriwit ärra, waid kautab ka mõistust peast; üks jobnud innimene ei tea, mis ta teeb ehk rägib. Subba Apostel Paulus nomib ommal aial jomise pärrast, kui ütleb: Jodikud ei sa Summala riki pärri ma. Misammoti kirjutab ka Apostel Petrus ristirahwa koggotuastele: „Olge kassinad ning walwage!“ Peed pühha kirja, maenitsemise sõnnad on meie päiwil wägga tähhele pannemise wäärt, sest aast aastalt wõttab ülleliig jomine ennam mele waldarahwa kessel, ja toob waesust, ädda ning willetsust tuhhandete peäle. Mehhed, naesed ja lapsed lafwad wina ennestele ukatusseks, mis läbbi ello õn ja inge rahho ärra kaub ja kurjusse iddo emma pimaga jubba lapse sisse lähheb, kus ta aega mõda sureks puuks ülles kaswab. Kus wannemate eenfuo kõlbamata on: mis seäl lapsest wõib lota? Kudda känd, nenda wõsso; kudda mänd, nenda kasso, ütleb wanna tarf sõnna. Kui mele tulletame kõik kurja, mis meie paikul ehk majal ma-ilmast tehakse, kül siis leiame, et surem ulk willetsaid eksijaid jobnust peast kurja teggiaks saiwad. Wargus, riidlemine ja isse ennesele otsateggemine sünnib ennamiste jobnud melega. Ehk mis majapidajad, töötegiat wõi lapse kaswatajad ühhest jodikust wõib lota? Kes isse ennast ei oska wallitseda, kuddawisi mõistab sesuggune teiste eest wolt kanda? — — Nenda kui win ello õnne ja inge rahho ärra kautab, rikkub ta ka kudda üllemal nimmetasin — ihho terwit ja lühhendab innimese elloigga. Wägga arwaste on sedda nähha et üks jodik wannaks saab. Wina-kihwt urib aega mõda innimese kehha ning sisikonnad läbbi, kui tõuk wannad puu-ristad, mis wimaks isseenneses ärra puddenewad. Kes omma mõistust ial wina kätte wangi andis, se on kät ennese wasto ülestõstnud, ja peab kui isseennese waenlane kurja kasso mõda ihho ning ingele ukkatust peäle saatma. Ma wõifin teile paljo

nifuggustest õnnetustest räkida, agga kui affate järrele mõtlema, siis leiata sedda kurja kõõbis pailus küllaltegi."

Se wõib kül olla, — ütles Sunni Mikhel — et ülleliig jomine paljo willetsust ning ädda innimeste peäle weretab, agga siiski arwan ommas rummaluses, et kasin wina prukimine, kos innimene pääwas üks ehk kaks parrajat futäit wõttab, kahjo ei wõi tehha.

Lättimees wastas: "Kahjo on iggakord surem, kui arwatakse, sest immo kaswab winawõtmisega aega möda. Kes ühhe futäjega allustab: lõppetab mittoford ühheksateistkümnega. Arwaste on wina wõtjat leida, kes ühtepuhko nenda ennese ülle walwab, et ihho immude wallitsusse alla ei lange, ja winawõtmine waimo waenlaseks ei lähhe! Nifuggusest õnnetumast ütleb pühha kirri: "Minna ei tee mitte sedda head, mis ma tahhan, agga ma teen sedda kurja, mis ma ei tahha." — Elloajal on nifuggusid silmapilkusid paljo, kos meie nõddrusse läbbi õige tee peält ärra effides kurja wõimusse kätte sattume; sellepärast ei tohhi innimene ennast ial omma kindlussega kiitelda, waid peab ühtepuhko ennese ülle walwama ja iggapääw allandlikult palluma: "Ärra sata meid mitte kiusatusse siisse!" —

Kui innimene — küsis Sunni perremees — wina futäit rohho assemel wõttab, egga ta siis ommetegi kahjo ei te?

Lättima pois wastas: "Ka siiski wõib ta mittoford suurt kahjo tehha. Mitmed wiggad ning aigusjed on sedda wärki, et sedda wähhemad winatilka ei falli, waid winaga rängemaks lähewad. Peab saggetaste juhtuma — kudda õppetud tohtrid rägiwad — et aige siiskifond sure wallo ning pallawaga ärra kõrbe ja üllesse tursub, kui keel tullise leemega. Näüd teab iggamees, kes wina põllenud keele peäle

wõtnud, et wallo sur ts ja keel fangeks lähheb; agga kui külma wet suus petakse, siis annab paistetud ning wallo peagi taggasi. Kui sedda ühhest pisufesest liikmest nähha, siis wõib arwata kuddawisi luggo, kui keit siiskifond nifugguses äddas on. Kos win ehk wina sarnane aigele head wõib tehha, sedda ei tea muud kui arstid, kellel innimeste wiggatused ning arsti rohho rammud teada on. Rohhi, mis ühhe wiggale abbi toob, wõib teise wigga jures surretada; mis — parrako Summal! — winaga saggedaste jubba juhtunud. — Ei wõi üht pruki siin nimmetamata jätta, mis läbbi wägga paljo kahju sünnib; se on, kui mõistmatad ämmad nurga naesele pärrast looma sündimist wina annawad. Nurga naesele on win ennamieste iggakord kihwtiks! ja kui suur Summal siin ja seal furma ärrakelab, siiski jäwad nifuggused willetsad emmad ennamieste elloajaks pödduriks. Agga olleks kuskil kohhal prugiks wõetud, hana peäle märki panna, kos üks nurga naene ingab, sedda win tapnud, kül siis teie nääksite: et surem, ulf wina katto kätte ärra lõppes! — Akkaks üksford kõif hana rünkab ülles tunnistama, mis pärrast nende furnud ellust piddid lahkuma, siis tuleksime meie ehmatades ning wärrisedes: et wina katto kõige wäggewam ello waenlane maailmas on! — — Tõseärranis pean teile, armas perremees, weel sedda meele tulletama, et innimene, kes ennast korra winaga õppind arstima, wimaks kõifuggu wiggad omma külles tunneb, mis tedda sunniwad wina prukima. Pea on winawõtjal kõht aige, pea rinnad finni, pea pudub sögi-isso, pea waewab tedda pandworm, pea pannewad solikad temma süddant wirtsuma. Kes jõuab kõif ütlesluggeda, mispärrast üks jodil ennast winaga lähheb arstima."

"Ma tahhan teile üht kurwa luggu juttustada" — räkis Lätti pois eddesi — "kellest süddame lihu-

mata ma ial ei wõi räkida. Minno wanna kaddu-
nub isfa olli elloaeg mõisa mees ja ennam kui kolm-
kümmed aastad wannaks fannud, ene kui wina akkas
prufima. Mõisa seaduse järrel anti igga pühha-
päwa ja tähtpühha omimikul meestele ja ellatanud
naesterahwale üks futäis, tüttarlastele poolfutäit wina;
kes wina ei wõtnud, sellele anti toop öllut. Olli mo
isfa mõnned aastad järrestikko omma pühhapäwa
ommikust futäit wõtnud, siis akkas ta ennam maggu-
tundma ja wõttis ennesele nõuks: wina majas akkata
piddama, kellest — kudda ta kaddund isse ütles —
päwas ühhe weike tropfikese kõhhorohhuks wõttis.
Müüd juhtus õnnetumal kombel meie aida mees ärra-
surema, mispärrast saksad wilja ning wina aita minno
isfa wallituse alla andsiwad. Aidamehhel olli mõisa
poolt lubba kolmkümmed kuus toopi wina iggal aas-
tal prufida, sellepärrast wõttis mo isfa iggapäw omma
paar täjelikko futäit wina, ja andis mittoford ka
mullegi — kes ma sel aial kümne aastane poifikene
ollin — klasi põhjast wina pisakest rübata, üteldes:
se on meile rohhuks lodud. Pühhapäwal, ehk kui ka
näddala sees lihha wagen laua peäle tulli, wõttis ta
sõma wahhel teise futäje, kiites, et se läbbi ei pid-
dand tiiskuse aigust ennesele sama. Teiste wasto
kuulsin tedda saggedaste räkima: Win annab rammo
ning sögi isso ja parrandab süddame woolmed. Ei
olnud minna egga ükski teine sedda ial isfast näi-
nud, et ta winaga omma meelt ärrarikkus. —

Süiski sündis ühhel Jõulo keskmise pühha õhtul,
kos meie wanna praua toatüdruko pulme peti, tem-
bitud ja maggusaga ärrafeggatud foja wina — sedda
punsiks nimmetati — pulmalistele rohkeste jua anti,
mis surema ulga meeste filmad pillusele panni, pead
tuuslasests teggi ja mõnned jodikud laua alla kül-
kerdi lükkas: et ka minno isfa ülleliga määri olli
sanud. Sel õnnetumal õhtul märkasin ma esimest

forba, et Jummal parrako! isfaga ennam bige luggo
ei olnud; — filmad paistsid tal wõerad, keel olli kange
suus, ja ajas ni weidrad ja rummalad juttu et jölle
olli sedda peält kuulda. Emma istus nukral meelel
nukras, rätifikuga filmi pühkides. Pulma kerra tuu-
ris kuffe lauluni, agga minno isfa uinus jubba sõma
laual maggama. Teisel ommikul kuulsin emma isfaga
kurwal meelel nurrisema, isfat palludes wina wõtmist
mahha jätta. Isfa tõrkus kõrwaste wasto, üteldes:
Egga ma sepärrast jodik ep olle, et igga päw enne
sõma omma futäje wõttan, ja üksford jodu kohhal
teiste sõbrade seltsis nattuene nokka werristan; mul
on sellepärrast ikka selge tark arwo peas, jõuan ausa
leiwawannematte käske täita ja omma tenistust ülles-
piddada; ehk kas ma ei olle worna mees! ommiko
warra ning õhto ilja platsis? —

„Näddal pärrast Mihkli päwa ollin isfaga kubja
majas warrul; emma olli koddo jänud. Warru per-
res anti wõerastele wina ja öllut rohkeste jua. War-
rult fojo minnes jäi isfa mul wantril maggama; kui
koddo saime ja ma tedda püdsin ülles ärratada, läks
tal meel wägga pahheseks, ta sõimas, wandus ning
ahwardas mind, kes ma ennese teades ei mingi süüd-
lane ep olnud. Ma pannin rakkest peästatud obbose
paigale ja puggesin tasfa illokeste tuppä maggama;
isfa jäi torrifedes talli. Ommikul warra ärratas
emma mind unneft ja küsis: kus isfa eife jäi? Min-
na kostsin ehmatades: Eks isfa magga fängis? —
Oh, minno Jummal! — õhtis emma — isfa ei olle
eife õhto koggoniste fojo tulnud; mis meist waestest
felle looga wimaks faab! Ma kargasin wirks assemelt
ülles, ajasin rided fireste selga ja ruttasin talli. —
Seäl maggas isfa willets obbose kõrwas, tühjas latris
piisut ölle sassi pea al, suurt ofse unnik kõrwas ja
rided kõik oftega innetumaks tehtud; ta norrifes wägga
rängaste. Ma ärratasin õnnetumat üllesse, agga läks

tüf aega rapputades, enne kui raskest unne paelust peäsis ja märkama sai, kos ta olli. Muudo olli isä mul wägga ferge unnega, wirt mees, kes wähhese kää putumiseega asemelt püsti kargas. — Nende kahhe aasta sees, mis ma selle peäle weel wannematte jute jäin, juhtus nisuggust wina-wäsitust mitto korda; wanna isä wöttis igga päw omma wiis, kuus futäit ja olli saggedaste prillis. Herra käest olli ennesele toop wina näddalas tinginud, agga ei sanud sellega ennam läbbi. Irm tulli mul mittokord peäle, kui jäin mötlemä; mis ots wimaks selle elloga piddi tullemä.

„Meie wannem preili, kes sel ajal Läti maale mehhele läks, wöttis mind kasa, lastis mind igga päw paar tundi kirjutaja jures kolis käja ja wimaks kinsseppa ammetid öppida, kellega ma ennesele — kui saksa tenistus mahti andis — mõnda rahha foy-pika forjasin. Seddawisi läks ennam kui kolm aastad möda, enne kui omma wannemaid jälle nähha sain; mis sel wahhe ajal neist kuulsin, olli kurb küil. — Isä olli wiiskümmend aastad wannaks sanud ja ni pödduriks läinud et ta palju terwet päwa ennam ei näinud. Dmmiko ülles roustes köhhis ja röggises ta iggakord ennam tund aega, egga sanud enne ölpö, kui wina futäit olli wötnud. — Söma isä lõppes tal ni ärra, et waewalt üksford päwas. püsult roga mait-sis, saggedaste süllitas ja allati käebas, et südda piddi wirtsumä, mis wasto ta tihti wina wöttis. Kes ial jodiko ello-käiki rähhele panni, küil se teab kui mitto-kümmend wigga nisuggust önnetumat wina puddeli kallale sunnib, kellest, kudda essite nimmetasin, terwise rohto lodab. — Emma kurtis mulle nuttuga isä willesat luggu, kes ennamiste igga päw wästinud ja märis olli, majas tühjast asjast rido otfis, tuuslase peaga tallorahwale liga teggi, mitto asja ärra unnu-stas ja sellepärast jo mõnda korda sakste meelt ni wägga olli pahhantanud, et ähwartati tedda te-

nistusest lahti lükkata. Ma arwasin kōif pöddemise süüks, läksin ühhe targa tohtri jure; kellele wanna isä ädda kaebasin ja head nõu pallusin. Tohtri kōstis, kui minno juttu olli kuulnud: „se tulleb kōif wina jomiseft; — ei wöi sin arstirohhi muido aidata, waid on tarwis wina prufimist mahha jätta.“ — Kui tohtri juttu isäle nimmetasin, läks tal meel wägga aigeks; ta söimas mind tatninnaks, ütles munna taht-nud targema olla kui kanna, käskis mind suud pid-dada ja tühja lorri lõppetada. — Kui sakste nomi-mised ja emma filmaweega palwed asjata jäiwad, joomise pat päw päwalt suremaks tousis, kautas mo isä omma hea leiwapallufese ärra; ellas ennam kui aasta omma kää peäl wannas laggund forteri ones, kunnä ta wimaks üht weifest kōrtso kōhta ennesele peawarjufs leidis, agga seältki rohke puddeliga üm-berkäimise pärrast jubba enne aastad wälja wisfati, ja nüüd teistforda wabbat-mehheks teise sauna nurka piddi pöggemä. Kōif endine illus priske ellamine olli ärrapillutatud; kaunis elloaeg forjatud rahha-warra lõppenud ja wölgo weel peälegi tehtud. — Minnewal talwel aasta eest todi mulle sönnumid, et isä wägga raskest aige piddi ollema ja mind weel enne surma nähha immustas. Sakfad andsid mulle lubba ja obbose omma maale minna. Kurwa süd-damega löksin ma teele; allati seis wäese isä wil-letsus mul meeles; ma pallusin Jummalat, isä ello-forda parrandada ja temmale parremat tuudmist süd-damesse anda. — Kuendama päwa löunal jõudsin omma wannematte urtsiko jure. — — Taewa Isä pühha tahtmist möda, ei antud mo lapselikko südda-mele ennam sedda römo maitsta: weel wimist korda ihho filmadega isä ellusad palged nähha sada; — isä olli sel sammal ömmikul enne kōito ilmast lah-kund, ja jo furno riidis laua peäl, kui tuppä astusin. Emma langas nuttuga minno kaela ümber ja läks

hea tül aega, enne kui teine teisele üht sõna võib
sime nimmetada. Kui ma liggemale astusin ja furno
nõo peält rääkima üles tõstsin, siis näggin rõmuga,
et wainne surma ingel omma armo tiwaga jodiko
tursunud palged olli ärra warjanud, mis läbbi jälle
innimese kujo, kedda Jummal omma nõo järrele lo-
nud, nähtawaks olli sanud. — Surma wodi peäl
— räkis mulle emma — olli õnneto isä mittokorda,
Jummalat palludes, jomise patto kahetsenud ja enne
kui teletumaks läinud ohkades ütlenud: „Winajomine
wiib mind enne aego mulda!“ —

Juttoajaja heäl olli lõppetussel ifka alledamaks
läinud, kunni tal wimse sõnnadega kōif wannad awad
süddames lahti peäsid, wessi silma tõusis ja pitkemat
juttu ärra kelis. Sunni tallo naesterahwas, kes
kambri ukse tagga istudes wõera mehhe juttu ollid
kuulnud, astusid nüüd ukse ette, kos wanna perre-
naene, perretütta Liso ja Mihkli kaswandik Els Lät-
tima piisile kät andsiwad, otse kui olleksid se läbbi
ühhest suust tunnistanud: Meie tunneme sinu kurb-
tust, armas wend! Els panni, kui olli wõerale kät
pakkunud, mõllemad käed silmade ette ja ruttas teiste
selsist pakko. — Tättame ka meiegi, armsad luggi-
jad! kurwa perrerahwaga jummalaga, ja mõtleme
kedda juttu, mis praego Lättima mehhe suust kuul-
sime, ommas süddames järrele; — ja kui peaks meie
selsis üks ehk teine willets winajodik ollema: selle
inge tahhame püda patto wõrgust peästa, ja temmale
uut, parremat ello- teed juhhatada. Püame kõigest
wäest ning rammust innimestele õnne fata: ni kaua
kui meie ellopäike weel üllewal seisab! —

Ruffi põld olli põu-ilmaga ruttuste küpsenud,
affas iwwi mahha warristama; sellepärast wõttis
Sunni Mihkel ennesele nõuks tutawad ning nabrid
leiko- talgule kōiko kutsuda ja seddawisi ühhe päwaga

ruffi leikust lõppetada. Kui nõu olli petud ja talgo-
walmistamine asfaltatud, ütles Lätti-mees, selle nimmi
Karel olli: „Katsuge, armas perremees! tännawo
leiko- talgud winata tehha!“ —

Ei lähhe — kostis Mihkel — se asfi meie maal
ni äkkitselt toime; meie rahwas, kes õppind iggas
jodu perres wina fama, ei tea ommas rummaluskes
middagi parremad, waid mõtlewad, kui neile wina
ei anta kedda ihnuse pärrast sündiwad. Surem ulk
tulleb wina pärrast talgule, ja kōidab talguid peäle:
kui õhtul soja peaga, jallad ristis kōjo pole wõib
minna. Sõmise pärrast tulleb wäbbe innimesi kōiko;
liggemisele abbiks ei tulleks wisst keddagi: agga win
on üks sõõt, mis maiad innimesi kōssina kaupa kōiko
melitab, otsego wihmaus õngas kallab weepõhjast
ärra pettab.

„Rummal kalla“ — hüüis Karel — kes ussike-
sega õnga- kōoko alla nelab! agga tubhatford rumma-
lam innimese loom, kes wina-õngas sippeltab ja senna
pole peab jooksuma, kuhhe patto nõör kedda tõmbab.
On meie päiwil neid küllalti leida, kes — kui koera-
kutsikas lihhatükki järrel — wina puddeli järrel tan-
siwad, ja oolimatta weest ja tullest läbbi lähwad, kui
neile wina antakse. — Agga süski peab igga tar-
gem innimene ommalt kōhhalt püdma mõistmatta pim-
meda tee- kōijale uut päwa walgust juhhatada! Kes
parremad luggu tundma saand, tõssidust ning õi-
gust süddames kannab: sel ep olle rummalate teotu-
sest ja naerust ühtigi karta. Kurri ma- ilma wiis
põlgab neid, selle ello puhhas on, kes üllekōhhut ei
salli, ennast kõiges patto mudda lombis ei pühherda,
waid hea ning kurja wahhel wahhet tewad. — Kui
kōif need auwäärt mehhed, sellele Jummalale arm par-
remat tundmist süddamesse ärratas: omma küünla
wakkaga olleksid kinni katnud, kost siis walgus
innimeste sekka olleks wõinud tõusta? Tõssidus ning

walle, walguš ning pimmedus, delus ning wagga-
 bus on teine teifega ühtepuhko söddimas, ma-
 algmisest sadik, ja wõib olla, et se waen ial ei lõppe.
 — kui koido tähte ommiko pool taewalautusel näme,
 siis teame meie, et koit enam kaugel ei olle; kui
 rahwa seas üks ja teine ello wisi püiab parrandada,
 siis wõime meie julgeste parremat põlwe lota; kos
 üks õigemad teerabda teeb, kül seal teised peagi jär-
 gile töttawad. Kui teie, armas perremees, head nõu
 ette wõttes omma majas wina prufimist mahha jät-
 tate, kül siis aega möda ka teie tuttawad ja nabrid
 parremat tunnistust leidwad, ja warremalt ehk ilje-
 malt teie jälgede sisse astuwad. — Kui meie üht
 pissokest õuna semekest näppo wahhel piddades terra-
 felt tähhele panneme, näikse ta iddo ni roistokene et
 paljo silma ei paista: agga kui seemneiwwa mulda
 panneme, kaswab sest tillufest iddust aega möda
 kenna sunr õu:apu ülles! Soja tartus on ma-
 ilma nenda rajanud, et kõi mis piisikene, wäeti ning in-
 nimeste filmis ärrapõlgtud on; üksford sureks, tug-
 gewaks ning üpris au sisse peab sama. —

Tännan teid — ütles Sunni Mihkel — mõnnusa
 õppetuse eest; kui Jõsand mulle ellopäwi jäggab,
 siis tahhan tullewal aastal winata talgud tehha; ag-
 ga ma isse jättan tännasest päwast sadik wina prufi-
 mise opis mahha.

„Undko Jummal hea tõutusele figgidust!“ hüdis
 Karel rõmsa palgega, pigistas mitto korda Sunni
 perremehhe kät, ja tännas taewa Jõsat, kes temma
 nõõdra sõnnale wägge olli annud, üht innimest par-
 rema tee peäle jubhatada.

Mihkel räkis nüüd Karlile wimatist tülli, mis tem-
 mal Raja kõrtsu ees seppaga sel õhtul olnud, kui
 Karel sakstega teed käies, aiguse pärrast Sunni per-
 resse korteri jäi.

Teisel päwal ollid talgud; sest iggamees teadis et

talgo perremees nõukas majapidaja olli, kes süa ja
 jua rohkeste andis. Et eddasi taggasi käimisega aega
 ei piddand widetama, widi leikajatele keskommiko toit
 põllule; perrenaene panni wärskit wõid tango pud-
 drule silma, andis kohho pima kasteks, ja paar karbi
 täit wärskit silko weel süddame kinnituseks. Perre-
 mees olli kolme nädala eest Mahho rannas käinud
 ja Lawwasaare meeste käest wägga head solasilko sa-
 nud. Pärrast keskommikut pallus Karel tüttar lapsi
 mõnne kenna reggewärsi luggu laulda, agga äbbelik-
 kud tüttarlapsed ei tohtind allustada, et wõera poisi
 pillkamist kartsid. Els tõstis wimaks omma kenna
 heäle ja laulis ühhe wanna kuulsa laulikko luggu,
 mis mitme põlwe rahwa suus jubba ellanud, ja kedda
 meie omma luggijatele siin ülles kirjutame.

Külla mull' ütleb: kukku, kukku!

Külla lapsed: laula, laula!

Mis ma kukkun kurwa linto,

Wõi mis laulan aswa lapse?

Mul jän'd kajo sude:fulge,

Laua peäle laulo:leht,

Parssiela pajatis waipa,

Kersto kappi keele:kõlksu.

Nored mehhed, ellad wennad:

Pange ratsud rakkeesse,

Allid õbbe elmetesse,

Kõrwid karmo nahkatesse,

Sõura:filmad sõrmusesse;

Sõitke ratsule koddoid,

Wage allil alla õue,

Toge mulle sude:fulge,

Laua peältä laulo lehte,

Parssielta pajatis waipa,

Kersto kappist keele:kõlksu:

Süis ma laulaks linno keeli,

Teeksin heältä teddre modi

Heälitseks anede modi,
Pajataksin pardi wisi. —

Karel fitis Else luggo ja panni immeks, et meie päiwil laulo heäl innimeste seas ärra on kaddunud; „Enne olli“ — ütles Karel — „lust suisel ajal ei namaal ja leikowäljal käja, kos rahwas omma tö jures otsego laulo linnud puu, ossa peäl ello römo laulo heäleaga ülestunnistafid. Kui omma lapse põlwe mele tulletan, mis laulo rikkas noorsuggo siis ellas ja tännapäiwist tüttarlapsi tö jures watan, siis tuleb mul mõtte, et meie rahwa parrem waim ni kui wangis seisab.“

„Meie ei tohhi ennam laulda!“ — ütles üks terrase näoga musta peaga tüttarlaps.

„Kes siis laulo heält ärra kelas?“ küsis Karel.

Tüttarlaps kostis: „Wanna rahwas söimab reg; gewärsid kurradi lauluks.“

„Ei se wõi tössi olla!“ — ütles Karel naeratastes — „ma ussun kül, et wanna innimesed isfi ennam ei tahha lusti laulda, agga sellepärast nemmad wisisid noort rahwast ei wõtta teelda, sest nemmad on ka üksford nored ja laulikud olnud.“

„Lõunane päwa pallaw ajas leikajad põllult ärra; kõik tõttafid nüüd ühhes koos talgo perresse, kos wanna perrenaene lõune roga walmistas, wärski lemele klimbi-taignad sisse löi, kõömlid leeme peäle riputas ja Dtti Peetri wabbatnaest õppetas: tihti tango puddro männaga ümber likutada, et pudder paja põhja kinni ei kõrbeks. Kui Liso ja Els weel alles wärawa tagga ollid, hädis wanna moor: Rutto, plikfad! lehmi lüpsma, et same puddro kastet lõuneks! Perremees ütles õue astudes: Restonniko wast andsid meile puddro, ja nüüd tahhad lõuneks jälle anda? se lähheb, eidekene, liale. Mis sinna sest tead? — kostis perrenaene — kellel wähe ambid suus, sel maitseb pehme toit kõige parrem. Siis karkatas

wanna est sullase peäle, mis lõhnutud puid ei olnud walmis. Meie wanna leekuningas — nahatas Sunni Mihkel — on wägga torsfolise melega; andko Summal lahkemat sööki, kui sögi walmistaja on.

Enne söma anti iggäühhele tükkikene solatud siakalla wina peäle; perrerahwas isse ei wõtnud suggugi wina, mis mittogi immeks panni. Se walgeruge peaga pitk noor mees, kedda meie luggijad mõnne aja eest Raja kõrtsus tundma saiwad, ja kedda söimonimmega Laikõrriks kutsuti, küsis Karlit pilkates: Kas teie ka jo Sunni Mihkli rahhast hoidja ollete, et ei raatfi ennam wina wõtta? Soge agga julgeste minno sõnna peäle; temma nurjatungal on naudi kül, ja teie safsad peawad kallist rahha maksma teie sömise ning jomise eest. Mihkel on se wimane teise omma püdjä, sellepärast ei ihnu ta ka wina futäit wõtta. „Sunni perremees on süta!“ — ütles Karel lahke sõnnaga — „ma ei joo millalgi wina.“ — Uskuge mind — ütles Hans Laikõrri — se teeb iggaford patto, kes Summala wilja põlgab; seks on win ma-ilma lodud, et meie temmast rammo, terwist ning römo peame leidma.

Karel wastas: „Teie ollete — kui kedda usfute, mis praego ütlesite — eksituse teel! — win kautab rammo, rikkub terwist ja irmutab römo meie seltsist; sest kedda ei wõi rõnuks arwata, mis jobnud innimene söggeda peaga teeb. Misammoti wõiksime aiget, kes rängaste sojas többes jampsi rõmsaks kita, kui innimest, kedda jobnul peal ullama näme. Põlle ka Summal mitte wina ma-ilma lonud, waid ma-ilm olli ennam kui nellituhhat aastad seisnud, mitme kümne põlwe rahwast kaswatand ning toitnud, enne kui innimesed wina saiwad tundma. — Kui elde Boja algmises taewast ning maad olli rajanud ja omma põhjato tarkust mõda kõik asjad korraeste sai seädnud, siis õnnistas Lemma ka põlbo, et põld hak-

Kas wilja-iwwi kaswatama, kellest innimesed peatoidust piddid leidma. Tõssi on, et Jummal ka sojal maal winapuu-wäetid kobaratega mäefaldale kaswama panni ka innimestele mõistust jäggas: kudda wina marjust jodawad wina wõis valmistada. Ugga Jummal las-
jis winapuu wäetid üksnes lõune pool sojal maal sig-
gineda, kos innimesed üllelia pallawaga ärratülpivad, enne aego rammotumaks jäwad, ja kassina jodawa-
wina prukimata ei suda ellada. Meie paiful, ni kui kõigel põhja poolsel maal karrgastab külmm innimese kehha ja teeb meid tuggewaks; sellepärast ep olnud külmal maal muud finnitust tarwis. Kui peälegi Jummal igga mõistmata ellawa loma sisse sesuggust seädust löi, et igga ellajas sedda piddi maitsuma, mis temma suggule tarbeks on: kinkis Ta innimesele meele mõistust, mis läbbi Ta meid walguse lap-
seks ning taewa pärijaks üllendas. Mõistusega anti meile wõimust kätte: hea ning kurja wahhet ärra tunda; mõistuse wallitsuse al piddi innimese waim otsego üks prii-loom ellama, ja ülle kõige teiste lo-
made ulga wallitsema. Ugga kurjad immud ja lih-
halik meel on meie waimo priust lõppetand ja meid orja-paeltega patto wangi kõitnud. Kui meie ial immude meele-walla alla langeme: siis wabbandame omma mõistust ja lähmerummalamaks, kui lojussed!" —

Mitto talgulist, kes söma laual Karli liggidal istusid, kuulsid waitfelt temma juttu ja pannid temma tarkust immeks, misga ta kõik põhjani oskas ärra sellitada. Kui siis Karel weel Lätti-rahwa kassinuse sellist wöttis räkida, unnustas mõnni mees sõmise ning jomise ärra ja kulas laia suga sedda imyet. —

Hans Laikõrri, äbbi ja wihha täis, ei teadnud, mis ta piddi wõera mehhele wastama; parrem süd-
rame tunnistus ütles, et õigus Karli käes olli, agga dummal kõrgus ei annud wolli, tõt üllestunnistada. Hans märkas, et tühhi waidlemine siin ei aita, selle-

pärast wöttis ta wina puddeli laua peält ja hüdis naerelikko näo: agga wihhase melega: „Tulle appi, armas ello-allika wessi! sinno orjuskes tahhan ma ellada ning sirra.“ Siis rüpas ta mõnne hea lonkso nahka, ja punnetas isse kui wäht. Niipea ta tähhele panni, et kegi temma tempo ei kiitnud egga rumma-
lat nalja ei naernud: pöggeneb ta sõnna lausumata söma laualt ja eitis ölle kuhja äre maggama.

Kõik talgulised ollid peäle söma paar tundi selga sirutanud, kunni ägget päwa pallaw möda jõudis; nüüd tõttasid jälle noppeste tööle. Hans Laikõrri üffi ei wiitsind tööd teha, waid weddeles ennamiste lufides ümber, sest pea olli winast uimane ja liikmed rammad. Seddawisi igga winawõtjaga luggo on; win firestab essi otsalt innimest, agga tagga järrel wöttab ta jõu käest. Winawõimine on nago ürikene piits, kes tööle sunnib, agga sel sammal korral liik-
med kammitaske panneb. Külmal talwifel ajal, kos wina kehha soenduseks wõtakse, on sesamma luggo, sest winast ei olle ial muud kui ürikest soja leida, ja külmm affab pärast waljomine finni. Sai innimene nattoke ülleliga wina wõtnud, siis on ta wätsind, tuim ning uimane, ja ei märka ennam, kui külmm ühhe ehk teise liikme ärra näppistab. Ennamiste on igga ford sedda leida, et jodikud käed ja jallad ärra kül-
metawad. — Tahhad sa, sõbber! talwifel ajal en-
nast soentada, siis joo külma wet! Külmm wessi pan-
neb essi otsalt sul ambad löddisema ja kehha wärris-
sema, agga se ei tuuri kaua, waid wähe aja pärast affab so kehha soja wälja aurama kui kiitetud ferris, kelle peäle leili wisfati. Nisuggune soe on mõnnu-
sam, kui wina soe.

Kui päike maddalamale jõudis ja ilm jahhedamaks läks, tõstiwad tüttarlapsed leiko wäljal jälle laulo beält; Karel kuulis mõnda kenna reggewärsi luggu. Sunni perremees küsis Karli: Kuddas teie nisug-

gusi tühja laulo kÄrra fallite? Minno arwates olleks targema innimesele teotuseks, sesuggust narri luggu kuulda ehk laulda; mo ollen ennamiste ifka tÄttar-lapsi soidelnud, kui reggewÄrssi lorri ajasid. "Kas sa immet nÄäd! minno aus perre-taot on ka üks reggewÄrssi waenlane. Mis kurja reggewÄrssiid teile siis teggid?" küsis Karel. — Mis ma kurjast wöin nimmetada, — ütles Mihkel kohtlasel meel — ma mötlen agga, et sesuggused karjalapse laulud targema rahwa selfsis ei passi.

Karel kostis: "ReggewÄrssiid on parrema aja bied, mis jubba mitme rahwa põlwes innimese süddant römo päiwil ligutand, kurwal ajal fergitand, ja suust suhho pärrides seie sadik rahwa seas ellanud. Paulo and on Summalast innimesele jäggatud, ja önnelik on igga loom, kelle möttes ued laulud sigginewad. Kui inimene targal peal, lahke süddame tunistusel ja kennal ello wisil tööd tehhes laulab, siis täitab ta nisammoti Loja käsfo, kui öpik, kÄggo, laulorÄädas löukene ehk muu lind, kes iggaüks ommal kohhal — puu ofakese wöi tuule siwa peäl ello-römo tunnistab. Ja kui nüüd kõik lomad ning lomakesed römo ning lauloga omma lühhifest ello igga siin ma peäl täidawad, siis wöib üks mötleja inimene sellest märki sada, et temmaga luggo ni sammoti on. MikspÄrrast peab inimene üksi päinis kurb ning leinades ello teed kÄima? — Palwet ning waimolikkö laulu piddago igga wagga ristiniimene ommiko ning öhto ommas fallajas kambri nurgas, kos Summal tedda nÄäd ja temma süddame mötled Ärra tunneb. PÄhhapäwal olgo Summala tenistus awwalik kirrikus ehk maial risti foggoduse keskel! Agga sedda, mis Önnisteggia pühha öppetus meile käsufuks on finnitunud, sedda — näitkem kenna ello-wisiga igga ühhe silma nähhes wälja; sest innimese kombe peab usfo tunnistama, ja

ei mitte waggaduse warri, mis mönningad maantee ja turro peäl näitawad, agga fallamahti jodikud, war-gad, öelad ning üllekohtused on. Nende wiljast peate teie neid tundma, ütleb meie Önnisteggia Öwangeliumi sees. Kulle waggadus biget usfo-wilja ei kanna, need on wäljast poolt iilgawad auad, mis seeft piddi furno luid täis on." — Mihkel andis lahkel Karlile kät, üteldes: Tännan teid, armas söbber hea öppetuse eest.

Leikust löppetati enne kui päike lojale läks; tüt-tarlapsed mängisid nattofene aega sirbiwisikamisega, siis läksiwad kõik lauloga talgo perresse, kos walmis-tatud öhto-roog neid otas. — Ei olnud rahwas kuigi kaua söma-laual istund, kui wanna Doa-pappa nende selfsi astus. Sunni perremees töufis iste peält ja töttas lahke terretamisega armsa wöera wasto, üt-teldes: Se olli üks kallis nöu, et ennesele waewaks wöfste, meie talgo löppusele tulla. Istuge meiega lauda ja wötte sellega heaks, mis Summal on önnis-tanud. — "Minna tullen hea melega römsa rahwa sekka!" wastas Doa-pappa ja istus laua tahha wan-na perremehhe kõrwa. Kui Karel kuulis, et tullija temma arst ning adrilastja olnud, ruttasta Doa-pap-pa liggemale, paffus wanna taadile kät, üteldes: Summal sago teile kõik head tasuma, mis mulle äd-dalifele ollete teinud! Kes teab, mis minnust olleks sanud, kui teie põlleks mulle bigel ajal werd lastnud? — "TÄnnage Summalat, pojokene!" — kostis Doa-pappa — "kes meie kõikide arst ning abbimees on! Mis aitab arsti ool, kui taewa Jösa ei tulle awwi-tama:

Ja förge ees end' allanda,
Kes wigga wöttab parranda!" —

Kui talgolised ennam tund aega maggusad juttu ajades söma laual ollid wibinud, näggi Karel römsa melega, et Hans Laikörrri üffi ainofe jobnud olli.

Eht olleks mittogi meest immo pärrast rohlemine wina wõtnud, siiski äbbenesid nemmad, kui Lätti ma mehhe ja perrerahwa kassinust näggid. Nenda iggas kohhas wisakas ello kombe teistele õppetuse märgiks on! — Üks wanna nõukas perremees; nimmega Maddariko Peter, pallus Karlit, weel mõnda head kassinuse selfist juttustada. "Kes ennesele sest asjast enam õppetust sowib," — kostis Karel — "selfele tahhan üht weiket kirja luggeda, kos mõnda tähele pannemise wäärt õppetust leida on." Sedda ütselfdes läks ta kambri, tõi üht kirjutud ramatut, ja affkas seddamaid luggema, mis siin allamal kuulda tame.

"Kubda targemad innimesed wannast kirjadest tunnistawad, on wina põlletamine Arabia ma rahwa seas asfunud, kos kõige esimeselt arstid ning arsti-rohho-teggijad wina ning peeritust wilja irowist affkasid põlletama, arwates: sesuggusest kangest weest mõnufad arsti-rohto leida. Arabia maalt õppisid mitmed mu maade rahwas sedda immelikko asja, mis aega mõda kõige ma-ilmale tuttawaks sai. Kolme saja aasta eest affasid kassu püdjad innimesed mitmes paikas wina põlletamise ammetid õppima, kellega rahha ja rikkust õlpsaste olli leida. Nisuggused wina-ajajad kiitsid omma märga: Ello-weeks! mis norusele rammuks, wannusele toeks ning finnituseks, südamele rõmuks, mõistusele walguseks ja filmile selguseks ütlesid sawad. Nisammoti kiitsid pettised wina-põlletajad, et iggamees, kes wina affab prufima, ial raske aiguse sisse ei piddand langema, ja mis seddasuggust rummalat lorrifemist ennamgi olli. Paljo, kes laia kiitust kuulsid, ossid endale immet teggewad rohto, mis läbbi innimesed päwast päwani winaga tuttawamaks said. Uggä ei kuigi kaua peäle sedda näitis kidetud jooß jubba omma wilja wälja:

teggi innimese mõistust rummalaks, sundis tedda pattu teggema, ja sünnitas paljo ädda ning willetsust innimesete seffa, mis enne wina-prufimist ma-ilmäs ei tunnetud egga teatud. Enne kui sadda seitseküm-mend aastat mõda jõudsid, olli win kõiges ma-ilmäs ni alwa inna eest sada, et iggamees paari koppikaga ennast täis wõis lakkuda, ja jubba sure poofstawi-dega kõrtso ukse peäle kirjutati: "Siin wõib nelja koppika eest peatäit sada ja wie koppika eest krimpso wälja maggada!" — Meie päwil on wina immo ennamiste ülle kõige ma-ilmä wäljalatud, ja tappab kui katf igga aasta mitto tuhhat innimest. Igga tõteggia arwab ennesele winast finnitust sama, ja ütleb sellepärrast põllomees: Kui mul wägga raske tö on, siis pean wina futäit wõtma! Kallamees mõtleb: winata ei jõua märga egga tuult kehha wästo piddada. Laewamehhed kardawad mer-rele minna, kui ei olle ennast julgeks jonud. Soldatid, kui sõamehhed, tungiwad waenlase kombel wina puddeli kallale, sest et sedda ennesele seäduseks arwawad. Isseärranis ütleb ennamiste igga ammetmees: "Ei jäksa winata rasket tööd tehha!" — Paljo innimesi ussub ello otsa kätte jõudwad, kui kurko winaga ei sa kasta. Kõif rummalate feltis küssendab sure heäleaga: winata ei wõi innimene ellada! —

Ülleks luggu tõeste nisuggune, kui praego wina wõtjate suust kulime, siis tulleks kül immeks panna, kuddawisi innimesed enne wina põlletamise algmist ma-ilmäs ellasid. — Meie loeme Piibli ramatust ja mitmest muust wanna aegse kirjadest, et innimesed wannal ajal paljo tuggewamad olnud, kauemine ma peäl ellanud ja suremaid ning raskemaid tööd teinud, kui meie päwil tehhasse. Luggege Piibli ramatust, kui paljo innimesi kuningas Salomo seitse aastat järrestikko omma pühha templi ehitamise jures Se-

rusalema linnas tööl piddas? — Kõik reisijad, kes ommiko maal on käinud ja neid wanna aegse linnade müüriksid ning kirwi kangruid näinud, mis jubba mitto tuhhat aastat warjota, olnud weel tännapäw püsti seiswad, tunnistawad ühhest suust: et nisuggusid immewärksid meie päwil ennam ei jõueta ülles ehhitada. Ma ilma kulsad on isseärranis Egiptuse rahwa ütletata immelikud ehhitamised, need ammo möda läinud suruse tunnistajad, kes selle rahwa tüdimata usaldawad waimo pikalt kõige tulleswa põlwe rahwale kulutawad. Kreeka, Roma ja Arabia rahwas, kes kui Egiptuses priis seikus otsa lõppes, üks teise järgi seal maal wallitsetid, on senna ka mitto suurt asja ehitanud, agga need on kõik ruskusks läinud, ja siiski seisawad Egiptuse rahwa ennam kui tuhhat aastat wannemad ehhitamised weel tännapäwani! — Nisuggused põhjata immelikud hio-tööd ollid mõnni tuhhat aastat enne tehtud, kui wina-põletamine rahwa keskel asjus! Käl tulles immeks panna kui wanna ramatutest loeme ehk ennemuistesit juttutest kuuleme, mis sured ning tuggewad rahwas wannast põhja maal on ellanud! Ehk kes ei olleks mitte meiegi päwil wanna rahwa suust Kalewi pojast ehk muust hio-rahwast üht ehk teist immelikko juttu kuulnud? — Ka wannal ajal olli põllo ning kallamehhi, soldatid, ammetmehhi ning laewa-rahwast, kes ükski ei teadnud ei winast egga peeritusest mitte sedda wähhematti. Zah, tännagi päw leitakse weel, Summal olgo tännatud! mõnni rahwa-suggu ma-ilmas, kes kanged jooki ennese suhho ei wõtta, ja kel siiski parrem terwis ja kangem rammo, kui meie rahwal ja teistel wina prntijatel on. Üks Inglismaa mees, kes ommal ello ajal kümmetuhhat penni doormat ümberkaudo reisinud, ja iggas ilma nurgas innimese wisti ja prufi näinud olli, juttustab omma kirja sees, et keige tuggewamad innimesed

meie päwil Asta maal, Hiimalaja mäggedes peab leitama, kes mehhed kui tammed kaswawad. Kolm Inglismaa soldatid ei jõudnud üht ainukest Hiimalaja meest ärra wõita, ja ommetigi ei jo se tuggew rahwas lapsse põlwest sadik middagit kanged jooki, et se nende usso wasto on! Nende jook on wessi ning piim. — Üks Tartu linna sure kooli õppetaja, kes mõnne aasta eest põhja pool Siberi maal reisimas käis, leidis paljo seal tühjal maal sündinud innimesi: kenna, terwe ning tuggewa kehaga, ja kuulis, et nemmad ial muud kui wet ning piima ei olnud jõnud. — Kõiksuggu ued aigused ja tõbbed on wina prufimisega ma-ilma tulnud, kellest ennemuistne aeg ei teadnud egga kuulnud.

Ka teisel paikul on sedda asja läbbi katsutud. 1825mal aastal kelas üks Amerika-ma mees, kellel mitto suurt mõisat olli, kõige omma waldades kõik suggu kanged jookid kindlaste ärra. Temma isse ei jõnud, egga sallind ka wina ehk wina sarnalist ommas majas ja ei annud lubba kofski maialt wina tilka sisse tua. Kes temma jures selle ue seadusega rahhul ei olnud, neile anti melewalda ärra rinha. Esiotsalt olli innimestel se asst immelik kül; — agga aega möda peästiwad nende parrema waimo filmad lahti, ja tännasid siis omma kallist herrat peälegi, kes neile ni õnnelikko luggu olli sowinud. Nüüd teggid nemmad omma seätud tööd paljo parremine ja kärmemine, igga mehhel olli parrem terwis, laddusam ello, ja mõnni hea rahha koppikas taggawarraks forjatud; mis muido kõrtsus winaga olli raisatud jät nüüd tulleswa aja tarbeks fasti nurka seisma. Igga poisimees olli naudi kofko pannud, enne kui affas naest wõtma, nenda kui abbiellorahwas lapskaswafamise tarbeks ja omma wanna päwadele toeks kasso rahha rendi peäle forjada pütsid. Kõhtomõistjatel olli paljo wähhem teggemist, sest innimesed ellasid

mõistlikkul ning rahholikkul kombel; perre- ja majapidamine käis heaste lapsed kasvatati targaliste, ja kõik asjad toimetati melemõistusega ning järrel mõtlemisega. Pühapäeval, kui teised kõrtsoteed sõtkusid tulli se üllemal nimmetud kassin rahwas kirriks kokko, Summala sõna õppetust kuulma. Sõgga paikas nähti kohlamat, armsamat ning rõmsamat eloforda. — Kõigis asjas olli tunda: et sured willetsused winaga ollid otsa sanud. —

1834mal aastal sadeti 168 laewa põhja poolse Säemerrele Wallaskalla püükile, ja ei antud nende laewa medstele üht tilka kanget jooki kasa. Ja, kuial rasket tööd ma-ilmast leida, siis on tedda kallameestel Säemerrel küllalte. Sõd ning päwad purjetawad nemmad sure ädda ning waewaga jäetükide wabhel, mis otsego kaljud ja mäe rünkad laewa peäle tükkivad, laewa mehhi mõnda puhku ello ning surma peäle wõitlema kutsuwad, nenda et sedda lugedes inimisel irm peäle tulleb. — Agga siiski, kui need nimmetud 168 laewa Wallaskalla püüdmitelt koddokullid, tunnistas laewarahwas, üllemad ni hästi kui allamad, et nemmad milgi aastal ni heast ja õnnelikkult tööd ei olnud teinud, kui 1834mal aastal!

— Ja, kas sedda asja tohhib immeks panna? Muide teggid kallamehhed jobnul mehel kõik tööd wasto ofka ehk weddeletes, agga sel nimmetud aastal täitis igamees täielikkult omma seadust. Sest ajast sadit ei wõeta seal paikus ennam wina-tilka laewa peäle kasa waid kõik Wallaskalla püüdjad purjetawad winata Põhja merrele. Eks sest olle selgeste nähha, et win inimestele tarwituseks ning kinnituseks ei olle? —

Kas sa nääd? sõbber luggija! Inimene wõib winata külma kannatada ja rasket tööd wasto pidada. Kui nüüd keddagi rummaluse ehk kasso püüdja kombel sulle ütleb: Win on terwiseks, win annab rammo, win peab külma wasto! siis

irwita nisugguse pettise peäle ja üttele: Se on tühhi jut, mis kõik õppetud inimesed, kes rahwa õnne ning kasso püüdwad, ühhest suust salgawad. Win on inimese terwilele kahjoliik, kudda ühhes sures linnas põhja poolsel Amerika maal seitsekümmendwiis õppetud arsti omma käefirjaga tunnistawad:

„Kõik kanged jookid — win, peeritus rum ja muud — on inimestele ukatuseks, mis pikamine misammoti terwilele kahjaks on, kui kihwt ehk surma-rohhi!“

Seddasamma tunnistawad ka Inglis-, Saksa- ja meie maa arstid, kudda allamal pikemalt kuulutama same.

Leiba ning leiwa-kõrwalist on Summal meile toiduks, wet ning pima jogiks lonud; need lodud taewannid andwad meie kehale kasso ning jõudo. Loja tarkus on kõik nenda seadnud, et igga iddo ja juur ommal kohhal kossuma peab; sellepärast kõik meile peatoiduseks lodud annid mao ja soolte sees nenda ümber moondasse, et neist: lihha, kont, üddi rasw ja werri meie kehale kaswab. Nenda kui üks pu juurte ja lehtede läbbi walgast poolt kosu saab, ni saab inimene toido läbbi, mis ta alla neelab, ennesele seest piddt kosu. Kellel aiguse ajal werd lasti, sel jääb nikaua werre pudu, kummi sõmine ning jomine jälle uut werd annab. Mis inimesele lihha ja werd ei lisa, se ei kõlba sõgiks egga jogiks: nisuggune on win! Temma käib kui üks nurjato waenlane inimese siiskonna läbbi, lurib igga sonekese siise, ja et koskil ennesele jadowat elloasest ei leia, lähheb ta wimaks pea siise, kos ta tondi wisil molla- ma aklab ja inimese mõistust ärra seggab. Ükski mõistmata ellajas ei maitse sedda, mis temma lihha ja werre wasto seisab: wina ei wõtta ükski ellajas. — Walla koera-kutsikale iggapäw nattu wina kutsu, siis jääb kutsika kasso kinni; anna kutsikale ühheforraga

ennam wina sisse, siis sureb kutsikas ära, otsego olleks ta kihwti sanud. Kudda wõib nisuggune jook, mis kõik ellawad loomad ello ning terwisele kahjolit-kuts põlgawad, innimesele head teha? — Oh, teie õnnetumad innimesed! kelle mõistus pimmeduse wangis seisab, et lahti silmaga anda ei nä, kuhho wina-katt teid tõukab.

Anna, wennikene! lapsele leiba ning piima, siis laps kasvab ja kossub kehha ja jõu polest; agga anna temmale iggapäw mõnni till wina, ehk anna ka ühhe emmale, kes last immetab futäis wina päwas: siis jääb laps pirrisema, pisufeseks ning kõhhetumaks. Win ei anna lapsele kosju egga terwit, agga ta teeb lapse kituduriks, panneb lapse kassu kinni ja on süüb, et meie päiwil ni palju kõhhetand ja põddurid innimesi maailmas leida. Üks kuulus arst Inglismaal ütleb: Kui kümme noort innimest, kes katkümme aastat wannad, iggapäw üht futäit wina hakkawad pruukima, siis on wisiste teada, et ühheksa nende seast omma ello aega kümme aastat lühentawad. — Anna kümme innimesele Mürgi juurt süa, mis kuida iggäüks teab surmarohhi on, ja kui üks ehk teine õnne kaupja ellama jääb, kas sa siis wõid ütelda: Mürgi juur ei tappa? — Üks innimene Mürgi juurt wäbbe awalt pruukima, nenda kui wina, kes teab, ehk surem ulk ka sellegi kihwti wasto mõnne aasta seisaks? Innimese kehha, kellel wäggew ello rammo sees, wõib tük aega lõppetawa waenlase wasto pidada, agga wimaks tulleb ommetegi ukatus. — Üks teine kuulus tohter leikas üksford katmise kombel ühhe äkkitselt wina kätte furnud innimese pead lõhki ja wõttis lusfikaga pea-ajo wälja. Sefinnane pea-ajo näitis jubba wälja, mis innimest olli tapnud: sest kui pea-ajo tulle liggi pandi, põlles ta sinnise tullega otsego peritus! — Kas tohime meie immeks panna, kui üks jobnud innimene ullo kombel mõllab? Win kõrwetab temma pea-ajo, sellepärast ta silmad ennem

ei sellita, kõrwad diete ei kuule, keel ei oska räkida, jallad aruwad, käed wärriswad, ja ükski ihho liige ei wõtta käsko täita. Kui nisuggune uimane roidund loom kuhhugi töö jure juhtub, kos meele mõistust ning selget arru tarwis on, olgo kas tüürmann laewa, wõi mölder weskki peal: mis head temmast seal wõib lota? Dfata palju õnnetust on jubba jodikute läbbi maailmas sündinud!

Nenda kui ma-pind kaste ning wihmata middagi ei kasvata, nenda ka innimese kehha joogita ei wõi ellada egga kosjuda: seks on Jummal wet ning piima lonud. Innimene ei tahha wee ning piimaga leppida, waid murretsset ennesele mitmesuggust muud jooki: ta seggab maggusad weega, ehk prulib kalja ja õllut, ehk kedab kohwi. Et kül need praego nimmetud joogid ni mõnnusad kui wessi ning piim ei olle, süski nemmad sedda kahjo ei te kui win. — Tahhame siin lühikeselt weel tähhele panna, kuddarisi win innimese kehha ümberkäib? — Essiotsalt, kui inimene wina joob, lähheb werri sojaks, liikmed sawad pehmeks, kehha affab aurana, südda lähheb römsaks, ja on peält nähha, kui olleks innimene rammo ning römoga täidetud. Ürikesse aja pärast lõppeb rammo otfa, südda lähheb nukraks, pea uimaseks, liikmed jäwad raseks ja ükski tö ei tahha ennem käes siggida; sellepärast tarwis puhkama eita. Saab ta ennast wälja puhkand, ja teistforda wina wõtnud, siis näitab assi nisammoti: südda lähheb jälle kiadlaks, waim römsaks, agga ei tuuri se kaunis luggu kuigi kaua, sest et win innimese lihha ning werrega kokko ei sünni, waid kui üks kurri waenlane kehha sees ullab ja tännab, kinni tedda ello-rammo ärra wõidab ja kehha jälle wälja ajab. Agga kuddas iggal maal, kos üks kurri waenlane korra söddimas olli, paljogi õnnetumaid jälgi järrele jääb, nisammoti ka luggu innimese kehha, kes tük aega wina waeno al on ellanud. Sedda kahju, mis üks ainusford üslelign wina wõt-

mine teeb, ei wõi mittokord aastad enam ärra par-
randada. Lihha ning werri tõukab wina ennesest
ärra, otsego olleks tullu weega kokko pandud; üks wõit-
leb teise wasto, üks lämmatab teist ärra. Mäga möda
kõrwetab wina-tulluke lihha ning werre ärra, rikkub
süddant, ja midda enam südda ukka lähheb, sedda
suremaks tõuseb wina immo. Küüd ei sa immo en-
nam täidetud, waid jodik tahhab ikka enam ja en-
nam sada, kunni ta rammo opis lõppeb ja pea nõr-
gemaks lähheb kui kanna pea, mis wimaks ühtegi ei
kanna, ei mõistlikko mõtte peäle enam akka, egga
ühhefti asjast õiget arru ei sa: sest et meel ning
mõtte allati wina paelus seisab. Nisuggused kurbtuse
wäärt innimesed, kes ennaft jomise kimpõ on annud,
jändawad maailmas ümber otsego tontid, isse ennes-
tele, suggulastele ning teiste innimestele ristiks. Selle
parraja ea sees, kos üks mees täjelikkus rammus
kõige tarkusega omma päwa-seädust toimetab, jõua-
wad õnnetumad jodikud jubba õhtule: nemmad on
kui puud, kelle süddames üks tulline tuf on; nad al-
jentawad kül peält, agga ep olle neil ial õiget lusti-
list kastiõ; nad kannawad ka wilja, agga nende willi
on kõlbamata; ja kui koggemata üks kange tuule-õõg
tõuseb, se puhhub neid mahha. Sedda on kõige ai-
guse ning tõbbede jures nähtud; nenda surrid ühhes
linnas, mis pool weikem kui Tallin on, Koolera-
tõbbe ajal kolmsaddakolmkümmend kuus jodikut ärra.

Loja seädust möda pandi meile kõigile need sõnnad
tähhenduse märgiks: Te tööd ning pallu Sum-
malat! Egga ristiinnimene peab neid sõnno ommas
süddames piddama, kui ta Issanda käsko tahhab
täita. Kes Summala peäle lotes omma tööd teeb,
fellele annab Summal siggidust! Agga kos ial wi-
nale melawalda antakse, seäl pannakse innimese südda
lukkõ, et ta ei mõista palwet egga head tööd tehha.
Mis nisuggused willetsad tewad ja toimetawad, sel ei

olle siggidust, sest nende kurt on nende Summal! —
Pühapäwad kauwad neil pühha mõtteta argipäwad
õigelikkõ tööta; Summala kodda unnustakse ärra,
maja piddamine lähheb nurja ja lapsed fattuwad kur-
juse wõrko. Nisuggustes õnnetumades majades lei-
takse, parrako Summal! tulli, riido, wastopannemist,
wandumist ja kõiksuggo muud alwad wisid otsata.
Senna asfuwad weel pealegi tühjus, nälg, wargus,
walle ning weddelemine, pettus ning üllekohtune tun-
nistamine. Subba on nisuggusid willetsusi ma: ilmas
küllaltegi nähtud, kõige ennamiste meie päiwil, kos
sedda asja pitkemalt läbbi kulati. Nenda leieti 1832mal
aastal Amerika maa rahwa seas tuhhatühheksasadda-
seitsekümmend waest, sedda kogkokonna poolt toideti;
ja kui sai järrel päritud, mil wisil need innimesed
waesuse sisse ollid sattund, siis näitis assi wälja, et
tuhhat seitse sad daühheksa kümmend jodikut nende
ulgas ollid. Ullude majades olli nisammoti jälle su-
rem felts, kes lakkumisega ulluks ollid läinud. —
Kohitomõistjad tunnistawad, et ühheteißkümmen mõrt-
suka seas wiisiste kümmen jodikut on; nisammoti ollid
innimesed iggakord jobnud, kui rido ning mäsamist
tõstiwad. Ühhes wangitornis, kos kolmkümmendüh-
heksa innimest wangis peti, ollid kolmkümmendwiis
jodikut; ühhes teises sures wangi hones leiti kuusfadda-
nellikümmend seitseme wangi seas: nellisaddakuusküm-
mendseitse jodikut. Suhtus ükskord, et üks kohtomõist-
ja ühhe noore mõrtsuka käest küsis: Kuddawisi akka-
sid sinna nisuggust suurt patto teggema? — Willets
õnneto kostis: „jobnud peaga!“ — —

Eks nisuggused kurwad sündinud asjad tannista
felgeste ülles, mis ütlemata kahju wina läbbi sure
ulga innimeste peäle tulleb? Wannad ning noored
langewad wina kiusatuse sisse, ja mitmes paikul ast-
wad jubba lapsed wannemate patto jälgedesse. Kui
ühhes sures linnas Amerika maal liggi seitsefadda

last warguse peält kinni wõeti, siis nähti, et surema ulga wannemad jodikud ollid. —

Kuulgem nüüd weel, armsad luggijad, mis üks tark tohter wina pruukimise pärrast kirjutab. Temma ütleb: „Kõik lodud asjad, mis inimese ellule ning terwisese kahjoteggijad on, kutsutakse kihwtiks ehk surmarohuks; üks niisugune kihwt on ka selge peritus, sest kui inimene nattuke rohkeste peritust joob, siis leiab ta ennesele surma. — Kui kegi aega möda, ifka wähhe awalt peäle listades kihwti sisse wõttab, selle kehha peab mõnne aja wasto, agga wimaks tulleb ommetigi ukatus peäle. Nenda on ka luggo winaga, kel üks osa peritust ja kolm osa wet on. — Utakse inimestele, kes weel wina pruukimist ep olle wiskis wõtnud, ühhetorruga rohkeste wina jua, siis kaebawad nemmad esstotsalt põlletawat wallo suus, kurgus ning süddame al, ütlewad pead raskeks ning oimaseks minnewad, siis akawad nemmad jampsiima ja ulla; filmnäggo lähheb walgeks ja wõeraks, põris silmad punnetawad, südda peksab kõwwaste ja suur abhastus ning kuuwõimine tükkab peäle. Siis kaub mõistus ärra, — kramp kisub sõned kofko, inimeseb kisseidawad sure heäle, nenda et kolle sedda nähha ja kuulda. Mõnnel inimeseb tursjub filmnäggo üllesse, filmamunnad seiswad kanged otsego furnul peas, jampsimine kippub ullul komsbel kallale, kuni wimaks õnneto inimene minestates mahha langeb; nüüd lähwad mofkad sinniseks, ingetõmbamine forriseb, õhhib ning ähhib otse kui ingetwagutajal. Niisugust kurwa luggu lõppetab mõnnikord äkiline surm filmapilkuga. — Põrab luggo parranduse pole, siis ajab inimest offendama, teeb seest wallale ja panneb wässinud loma mõnne tunni ehk kolm, nellit päwa otsego furnut maggama; wimaks ärtab inimene uimase, wallotawa peaga raskest un-

nest, agga keel on walge suus ja kehha nõrk kui roimakesel. Sõud tulleb pikkamine wast taggasi.

Kes ühtepuhko wina pruugib, akkab aega möda pöddema; ihho-terwisega kaub ello röm süddamest, sellepärrast üks jodik targal peal ifka ennamiste notkus seisab; ta wõttab siis paar sutait wina, lotes se läbbi meelt jahutada, agga asfi lähheb weel alwemaks. Lakkub ta ennast täis, et sel wiisil kõiik waewa ärra unnustada, siis on jälle abbi ürikene ja kui peas täis lahkund, luggo weel waewalisem kui enne.

Eks sedda iggäüks isse ei tea: kui paljo inimese wina lakkumiseaga äktselt ärra sureb? Kui mitto jodikut langetõbbesse fattuwad, ja kui mitto ulluks lähwad? — Wägga saggedaste leitakse meie päiwil niisugusi jodikuid, kes äktselt akkawad wärrisema ja kartma, üteldes: Kurri waim kippub mo inge kallale! Niisugused õnnetumad inimeseb näwad siis ühtepuhko seäse parwe ehk kassi karja ennese peäle tikkuwad, peitwad omma peat riete sisse, ei sõ sutait egga magga üht filma pilku, waid ajawad ühtepuhko rummalad jampsi juttu. Tohtrid nimmetawad sedda tõbbe Lakkujate; jampsimiseks ehk Jodikute; ulluks, ja teädwad selgeste, kui mitto inimest igga aasta selle tõbbe käes otse lõppeb.

Kui jodikud omma hädda arstile kaebawad, siis leitakse ennamiste ifka, et kops, maks, maggo, põrn, nerud, põis ja muud sissikonnad wiggalised on. Ennamiste kõhhiwad niisugused willetsad ühtepuhko, kõige ennamiste ommiko warra, kui maggamast üllesse tõuswad; kõhimine ajab offendama, agga ei tulle muud kui lägga wälja. Wimaks tulleb Liskus ehk Weetõbbi ja teeb jodiko ellule otse. Meie näme iggas paikas, et jodikutel sögi-isse pudub, sellepärrast niisugused õnnetumad inimeseb winaga omma kõhto püawad parrandada, lotes, se läbbi sögi-isse sada; ja kui win üksi ei aita, siis wõtwad mõnningad: koiroh-

ho, Turgi pipra, mäerõika, kampweri, ehk muud kange rohuga seggatud wina, mis ommeti ühtigi ei aita, sest et sisikond winaga ärra kõrbend on, ja maggo ofsego üks wanna närtfind kobro lehest torbif wälja näitab. Sedda on selgeste nähha, kui ühhe jodikofurnud kehha löhki leigatasse; maggo on ennamiste kokko kistud, kui ruskikas, maonahk kõif krõmpfind, mõnnes kohhas kõwwa kui kiwwi, teises paigus jälle ärra pendind kui mäddanend ride narts, mis sõrmega wõib ühhest ärra lahutada: kurt, ja sögi kõrri on ni kitsad, et waewalt ölle kõrs läbbi mahhub. Nisammoti on luggo mu sisikondatega: kops, maks ja põrn on seest kui tohletand naired; neerud ja põis on opis teistwisi kui terwel innimesel. Käed ja jallad wärrisewad jodikul kui hawa-puu lehed, sellepärast ep ölle kehhal jõudo tööd tehha. Wimaks sago weel nimmetud, kudda jodikuf werri, üddi ja pea-ajo ümbermoontud ja pool mäddand on. Sest ep se tulleb, et kange jodikute silmnäggo furno karwa on, silma walged punnetawad, ninna ots mittokord paistetand ja finnine, jalgade külles mitmed paised ja awad, mis ühtepuhko aisewat mädda wälja immitsewad. — Et kül sedda luggedes mõistlikkul innimesel südda läilale lähheb, siiski on mõnnikord luggo weel paljo kolledam, kui praego räkifime. — Kui nüüd liig winajomine ni irmsad willetsust innimeste peäle weretab, eks siis kül igga meelemõisija ennast wina eest ofsego tullufese eest peaks hoidma? Põrage, kes teie sedda sõnna loete ehk kuulete omma kurja tee peält ümber! püidke uut, parremad ello allustada ja palluge sagedaste tões ning waimus Isfandad et Temma pühha arm teid saaks walgustama ja teie kurja libhalikko immo ärrawõitma, enne kui teie Soja-kujo järrel ehkitud kehha ofsa lõppeb ja teie surremata ing iggawest patto wõrku langeb! —

Sest et innimese kehha, kes aega möda winaga

tutwaks saand, pärrast suremat jäggo ühhekorraga ülles kannab, arwawad mõnned ommas pimmeduses: win ei te kahju waid annab kehha rammu. Sa, meie kuuleme ennamis iggapäw mõistlikko rahwa suust: kui wina meelt ning arru möda prugitasse, siis on ta rohhuks ja ei te kellegile kahju. — Agga ütle mulle, tark sõbrafene! kust sinna sedda tead, et win innimesele rohhuks on seätud? Pähme, wennike! mõllemad ühhe õppetud tohtri jure, kes ni hästi innimese kehha seaduse, kui kõige Summalast arstirohhuks lodud asjade rammu ärra tunneb, ja küsime temma käest: Kuddawisi on luggo winaga? — Tohter wastab: „Win on surma-rohhi!“ Kes tedda nattufeselt awalt õppind prukima, selle süddames tõuseb immo temma peäle, mis innimest iggapäw ommal ajal kui taske kel sunnib wina wõtma. Kui ühhe nisugguse jõud ei ullata, wina nõutada, siis on ta ofsego aiglane, ja ei peäse enne waewast, kunni ta wina saab. Pärkast sunniwad tedda tuhhat asja wina wõtma; ei aita siis ennam wasto tõrkumine, sest innimene ei ölle nüüd wina perremees, waid win on innimesele perremehheks asjunud, ja küttab innimest ühtepuhko omma põrgo pilli järrel tantfima! Igga orri peab perremehhe käske täitma; kelle perremees win on: se peab ennast wina wallitsuse alla eitma. — Ennä, sõbrafene! nenda on luggo wina prukimisega! Winamestijatest sawad aega möda wina prukijad, winaprükijatest — jodikud ning lakkekoerad, — ilma et ükski isfi sedda ölleks märkand, ehk weel wähhemine nõuks wõtnud: Se asfi juhtus koggemata, — tõusis nisammoti isseennefest. —

Mõnni luggija wõiks siin minno käest küsida: kui win wisfiste ni kange kihwt on, kui praego tunnistasid: kust se siis tulleb et ni pisut innimesi wina kätte sureb? — „Se tulleb sest“ — koston minna — „et meie többe ja surmawisi nimmetami-

sega ütle mata jättame: mis asiast aigus ehk surm eesiteks wälja läks. Kui kegi äktselt wina surreb, siis ütleme meie: Tal olli äkiline surm, ehk süddame rabbandas; kui kegi wina lakkumisege Esihuse aiguse ehk Wee: többe sisse langes ja ärra surri, siis böldasse: Temmal olli Esihus ehk Beetöbbi, — agga winast ei lausta sönnagi; kui kegi jobnul peal magama jäi ning ärrakülmas, siis lükkatakse sü külmale; kui keddagi wina lakkumisege ello maja ning warranduse ärra pillas, ommaksed kerjama satis ja wimaks isse ennesele otša peäle teggi, siis rägitaakse: Ta on isse ennesele otša teinud. — Wina ei nimmetada ialgi, sest et risilik armastus köit ärrawarjuda püab! — Mönningad jätwad ka wäbbe aega enne surma aigust wina prukimist mahha, kui parrem süddame tunnistus töuseb, ehk pat neid pinab ja win jubba süddamel wasto seisab. Agga mis nisuggune illine pöörmine ennam möjub, kui kehha jubba wina läbbi riffutud olli? — Wattame iggaüks ommal kohhal ümber, kül siis leiame paljogi neid, kedda wina lakkumine enne aego kirriko aeda maggama fundis, ehk kes kui poolsurmud koggokonna liikmed, otsego innimeste teotuse kujud meie seltsis liguwad? — Meie maal surreb iggal aastal ennam innimesti wina, kui kõige ristirahwa ulgas kümnel aastal köit suggu mu fihwtide läbbi. —

Mönni wõiks sedda luggedes ommas süddames möttelda: Egga ni paljo kurja wina jomiseft ommetigi ei wõi sündida, kui siin kirja sees rägitaakse, sest meie ennesete seltsis on mitto terwe kehha jodikut, kes ei olle keddud egga pöddurid; teised on kaunist wannaks sanud; nisammoti tunneme paljo jodikuid, kes ei olle mörtfufad, egga kurjateggiad. — Se on tössi kül! Peält nähhes on mittokord luggo parrem, kui meie tunnistasime, agga üttele mulle: kas teie ollete ial jodikute luggu süggawamast läbbi kuland? Kas ol-

lete nende süskonnad ärra urinud ja siis leidnud: et punna palge peäl kehha terwit wälja näitab? Mitto öuna on wälja poolt illusad ja punnased, mis seest pididi ärra: uritud, ussi purru täis on. Kui mitme maja ja abbiello rahwas ei ella filmafirjaks rahholiste kennal wisil, kes isiheskis allati mäsawad ja möllawad? Mönnel tüttarlapsel on illus jumme näggo ja kenna wiis, agga arrimata kurri südda ja alw kombe. Si olle köit üsna fuld, mis peält läigib! — Kes tahhab omma peaga selle eest seista, et übbe jodiku luggo otsani hea on? Kas sinna ussaltad, armas luggija! selle eest kosta, et jodikud üksford böged surma leidwad ja nende lapsed parrema jälgede siise astuwad? Ehk kas ei olle sedda jo kül nähtud, et jodikute lapsed aegaste wannemate patto sisse langesid? — Ja kui ka siin ja seal Summala otsata allastus mönne jodiku sure awwalikko patto eest hoiab, siis tulleb ommetigi küsida: mis head nisuggused lakkewerad ma ilmas tewad? Ellawad nad innimeste kassuks wõi Summalale auks? — "Jodikud ei ja Summala riiki pärrima!" Nende süddame mötited ja sowimised ei olle armo tee peäle juhhatud, — nemmad ei te mitte sedda, mis pärrast Apostel Paulus maenitseb: "Kui teie nüüd söte ehk jote, wõi mis teie tete; siis tehke köit sedda Summala auks!"

Armsad söbrad! — ütles Karel, ramatut finni pannes — — "öhto on ärra jõudnud, sellepärrast peame luggemist sel korral löppetama. Kes sedda maenituse kirja otsani tahhab kuulda sada, tulgo tulawal pühhapäwa öhtul jälle kotto, siis ma löppetan luggemist." Köit möistlikud mehhed tännasid luggijad ja lubbasid pühhapäw tulla. Hans Laitörri ütles: "Se on köit tühhi lorri!" ja tuihus wandudes wärrawast wälja.

Nored mehhed ja tüttarlapsed piddasid weel laulo ja tantfiga õõ willul talgo lusti; Nebbase Peter ajas wiolid; Karel tantsis kaks wõi kolm korda Elsega. Said tüttar lapsed omma lood lõppetanud, ütles Karel: "Nüüd tahhan teile üht uut luggu laulda, mis meie Koolmeister Sassa kelest ma kele on ülles pannud. Ehk wõib juhtuda, et ühhe ehk teise piga pejokene tulleswal süggisel soldaniks wiakse, kes eddespidi ka kangel wõeral maal wahhi korral seisab ja sebdawisi laulab:

Kui seisan südda keft õ a'al
Ma ütisk wahhil kangel maal,
Siis mötlen: kas mo kauge nei'
Mul truiks kül ning armsaks jäi?

Kui pidin wäele minneima,
Und' suud ta mulle armoga,
Ehk lintisid mo kubaral'
Ning nuttis minno rinde naal!

Ea sallib mind, ta on mul hea
Sest ollen rõmsa meelega;
Mo südda soe lõõb külmal õõl,
Kui mötleb trui Armsa pääl'.

Nüüd peero kuma walgeel
Ea lähhed wiisist kambriel',
Ning satad palwid Isfandal'
Ka pejo eest, kes kangel maal.

Wõi olled kurb ja filma wees,
Mind arwad kiuste paelades —
Jä rahhul, Summal on mo nõu,
Ea warjab soldanide au.

Kel praego lõõb, pea talleb suud
Ea peästab mind sesamma tund;
Heast magga waikses kambries,
Mind meles pea undnäggedas. —

Nore rahwa lust olli lõppenud, surem selts kulla-
rahwast jo kajo poole tõttanud, kui wanna Doa-pappa,
Maddarikko Peter ja Sunni perrerahwas maggusad
juttu ajades ukse läwwel istus. S olli kenna ning
soe, ei wähhematti tuule õhko old lehitamas; õ wai-
sel ei kuultud muud, kui sirtsu sirrinad, põrnika lendo
ja obhose kella heält koplifst ning eina-maalt; ja kui
seäse ning kihhulase werrewenna pirrin, ehk terrane
noktake mõnnikord innimesi põlleks pahhandanud, siis
ollets üsna üwwa põlli olnud. — "Ma usfun kül" —
— ütles Doa-pappa Karlike — "et teie ramatus
mõnda tarka õppetust leida on, siiski lähheb asfi lia-
liseks: kui wina opis ärra keeldakse. Ma ollen kuus-
kümmed aastat wina prukind, agga ei olle ma tem-
mast tännini mingisuggust kahju tunnud." — Karel küs-
sis: "Kui paljo wina ollete siis iggapäw prukinud?"
— "Iggapäw?" — Küsis Doa-pappa immešta-
des wasto — "Millal ma teile ütlesin, et ma igga-
päw wina wõtsin? Jodif wõttab iggapäw wina!
— Kui alles mõisa-mees olin, siis sain igga pühha-
päwal ja suremal tähtpühhal omma futäje, ehk kui
juhtusin sakstega kuskil wõeras mõisas söma-ajast
ollemä, seäl mulle anti ka futäis wina. Mõisa orju-
sest peästes jäi wina allika soon kinni; põlle ma om-
mas majas ial ennam wina piddand, kui jodu tar-
beks ehk pühhade ajal. Sää tihhake järrele, sedda
wõtsin mõnnekorra õige omma käe peäl süddame jah-
hutufeks; — jobnud ei olle ma weel ello ajal ol-
nud!" — "Sesuggune winawõtmine" — kostis
Karel — "on wägga arwaste innimeste seas leida.
Teie ollete, armas pappä, meelt mõda wina prukind,
siiski ollets weel parrem olnud, kui teie sedda pettist

seisis weike järri peäl, kütte silmus ümber kaela, pusi-nugga käes, ja ni pea kui ta mind näggi üdis ta irmfaste: Ärra tulle, ärra tulle, surmalaps! minno liggi! ja püdis mind pusiuga torgata. Sel filmapil-tul tõukas ta jallaga järri ümber ja — rippus penni külles. Pusi-nugga kuffus käest mahha. — Sum-mala arm jäggas mulle sures ehmatuses weel ni palju mõistust, et noa maast wõtsin, järri peäle kar-gasin ja kütte katti leikasin. — Willets isä sattus otsego raske wiljakot toa lae peäle mahha. Ma peäst-sin ohhelikko kaela ümbert, üerusin kaela ning rindo; ingamist ei olnud tunda, ja isä filmnäggo olli irmus-sinine. Müüd läksin ma naabri perrest abbi otsima. Külla rahwas tuli minno kisa peäle kokko, kuld risti eites, mis olli sündind ja ruttasid siis kõik meie perresse. Üks mõistlik wanna inimene kallast ämbri täis külma wet mo isä pea peäle, mis järrel ta jälle ingama affas. Süski maggas ta teise öhtuni otsego poolfurnud norriedes maas; — ülles ärkades kaebas ennese kaela luut wallutama. Kas ta sest middagi teadis, mis eile ommiko olli teinud, sedda ei saand ma temma suust kuulda; agga sest õnnetumast päwast sadik ei fallind ta mind ennese silma ees enam, sel-lepärrast andis mind emma teise perresse lapsse oid-jaks, kus ma ni kaua olin, kuni õnneto isä enne-sele irmfat otša peäle teggi. Sel korral olin ma kolmetseikümne aastane. — Pool aastat pärrast sedda surri mo emma, kes kaua aega pöddeja olnud, wee többesse. — Müüd olin ma otsego linno poeg puu otša peäl, ei teadnud: kust piddin ennesele pallu-kest, warjo ehk ihhofattet leidma? Wannemate en-dine weike allamine olli liberlikko elloga ärra pilluta-tud; üks lehma mullikas ja paar lamba talle, mis järrele jäid, wõeti wõlla eest ärra. — Suur tae-wane Issa, kes igga ellawa loma eest isfalikkult wolt kannab, olli Sunni perrewannemate süddant ligu-

tand; nemmad wõtsid mind kaswatikkus, õppetasi-d mulle risti usku ja risti inimese lombed. Summal sago neile tullewas ilmas kõik sedda head kätte tas-fuma, mis nad mulle on teinud." —

Summal on meile mõllemile ühtesuggust koormat peäle pannud, — ütles Karel lahke sõnnaga — ja kui Temma pühha tahtmine meie nõuga peaks kokko sündima, siis wõtame eddespidi teine teisele ello koor-mat püda kergitada ning murre tundi jahutada. Else palge löi punnaseks, ta nutto, wee, pissaratest kattetud silm paistis rõmsast otsego päike pakso pilwe alt wälja, agga sõnna jäi keele peäle finni, sellepärrast ruttas ta teiste seltsist ärra, omma õnnetust ning õnne palwes Summala woleks andma.

Jürri ütles Karile: "Kui te wimati ni rängaste aige ollite, ühheksa ööd ning päwa jampssite, ei einet wõtnud egga kellestki arwo sanud: siis istus Els ifka teie fangi ees ja lehhitas kasse oksaga kerbsid teie su peält ärra, ja jahutas weega saggedaste teie lõh-kend kuiwa keelt! — Wennikene! — üdis Karel nukra melega — miks te mulle sedda ennemine ei räkind? Kui Summal mind parremast aitas, mällestus ning mele mõistus mul jälle kätte jõudis, siis olli mul mit-toford otsego unnenäggo meles, et üks ingel mind raske aiguse ajal nago olleks rõmustand ja minno ädda kergitand! Ja selle truui wolekandmise eest ei olle ma weel Els sanud tännada. — "Laske olla!" — kostis Jürri — "Els isä finnitast meile kõigile, sedda asja teie eest warjul piddada, sest ta äbbenes teie pillkamist ja naero. Sa, Karel, kui tahhate mulle kauemine sõbraks jada, siis piddage su, et Els sest juttust märki ei sa, mis ma praego räkisin. Els on üks wägga kallist tüttarlaps, ma armastan tedda en-nam kui omma libhalikko ödde, sellepärrast rõhhub temma kurbtus minno süddant ni sammoti." — Ka-rel ei lausund sõnnagi; istus tüf aega mõttes, tõusis

siis üllesse andis Sürrile lät ja läks wärrawast wälja.

Subba ue päwa sõnnumi-tojad seisid ommiko pool taewa weeres: koido piir olli wäljas ja ajas pilwe- sõrwad punnetama, koido-täht pöggeneš kahwatand näoga, kui päifese kunninglikko au näggi, ja mäggi ning org auras udde pilwest rohtudele ning puu leh- tedele jahhutust; linno heäled tõusid koplis ja leppi- kus Loja surust kuulutates. Ommikune willo jahhu- tas Karli süddant, linno laul leppitas ta kurwa meelt ja kui päike olli tõusnud, läks ta kerge süddamega kojo pole! Üskuge sellepärrast kurwad ning leinajad: ürikene on teie murre ö siin ajalikkus ilmas, sest ue ello päike toob üksford kõigile rõmo, rahho ning ingamist. —

Karel trallis minnes maddala heäleaga:

Mo mõttes on üks ainuke,
üks ainuke mul kallis!
Oh kui ma selle piga saaks,
Ja on ni wirt ja wisakas,
ni wisakas,
Ma ellaks Edenis.

Se tüttarlapse tõeste
Ma wõttaks endale!
Tal ifka lahke meelete
Ja näggo kui üks malife
kui malife,
Ja film kui tulluke.

Ja kui ma tedda kangelit nään
Wab punna palgesse,
Mo südda akkab peksama
Ja wessi tõuseb filmasse,
mul filmasse.
Ei tea mis luggo se.

Weel rede õhtul wainiul
Ja küsis minno käest: —
„Karl, ütle mul, mis wigga sul,
Ei õige luggo ial sul,
ei ial sul!“
Ma õhtsin kõigest wäest.

Ma olleks piddand räkima,
Oh miks ei räkind ma!
Ja kui ma olleks rikkam mees
Ja südda wäbbe kergem sees,
mul kergem sees,
Ma rägiks temmaga.

Kaks näddalad pärrast Lauritsa päwa olli Karel praua käest Tallinnast kirja sanud; saksad piddid Mihk- li ku esimese päwadel koddõ sõitma, ja mõda minnes Karlit kasa wõtma. Et kül iggamees Karli minnikut ette teadis, ja iggapäw nisuggust sõnnumit odata olli, siiski teggi praua kirri Sunni perres kurwastust ning nukrat meelt. Kõik perrerahwas armastas Karlit ot- sego poega ja wenda, Karel armastas nisammoti jälle perrerahwast, ja nenda ellas ifka üks teisele rõ- muks. Subba mõnniford olli Karel isseeneses mõt- telnud, seie paiko elloasset seäda, agga kuddawisi woi- malik olleks, sedda asja kõige parramine toimetada: sellega ei sanud ta ial toime. Kuddawisi tohtis ta omma hea tenistuse enne mahha jätta, kummi uus toht walmis olli. Eks meie päiwil leita, parrako Summal! rahwast kül, kes wanna kohha enne ärra põlgawad, kui uut sawad, ja selle läbbi kehwise ning willetsuse sisse sawad. — Müüd, kus lahkumise tund ifka liggemale jõudis, murre ning ahhastus ennam ehk wäbbem igga ühhe süddant koormas, juhtusid mõn- niford nisuggused mõtted ka juttule. Wanna perre- mees olli kõige essimene, kes omma süddame koormat

jutto läbbi kergitada püdis. „Armas Karel!“ — ütles ta ühhel päwal wõerale — „ma nään teil lähheb lahkumine nisammo raskeks kui meile, sellepärast tarwis nõu piddada, kas asfi sünniks forda, et teie ka eddespiddi meile nabrimehheks wõiksite jada? Ma räkisin minnewal pühapäwal mõnda teie pärrast ausa kirriko õppetajaga, pallusin õppetajat, ennesele waewaks wõtta: aulikko mõisa wannematega nõu piddada, kihhelkonna kolmeistri pärrast. Ehk wõttawad ausad wannemad meie norema põlwele sedda head sowida. Surema ulga lapsed kaswawad meie paikul juhhatamiseta ning õppetusetä ütles. Mitmel wannemal on ni paljo jõudo, et wõiks lapsi õpetuse eest koppika kullutada, agga kuhho last panna? Saksä kolid on wägga kallid, ja weel surem ädda on keele murega. Kui kirriko ja mõisa wannemad meie lastele õpetuse õnne tahtwad sowida, siis wõiksite teie meile kihhelkonna kolmeistriks jada?“ — Karli palge läks sedda juttu kuuldes mittokord punnasemaks, ta watas pea perremehhe peäle, pea jälle ennesi ette mahha; sai ta tüf aega mõttes seisnud, siis kostis ta perremehhele: Dns asfi Jummal tahtmine, siis sago teie mõtted tõeks fama! Mo ollen jo isfegi mõnda kord selle peäle mõttelnud; lapsepõlwest sadik olli mul lust põlloarrijaks jada, ja kui kolmeistri ammetit saan, siis tulleb mulle kahhekõrdne põllo tö: ma pean wilja- ja waimo-põldo ühhes arrima. — Sel wimisel ajal, mis teie perres ellasin, iggapäw teie kaunist maja-piddamise wiisi näggin, astusid mitmed lapsi põlwe sowimised minno mällestusse, ja nisuggused mõtted ei kaddund ennem mo meelest ärra. Mittokord ollen Jummalat pallunud, agga siiski ei tulnud mulle rahho südamesse. Sāgo asfi Isfanda wõleks, kes kōik parremine seab, kui meie mõistus ärra teab. — Sunni Mõhkel ja Karel ollid paar tundi aega seft asjast räkinnud; juttu lõppetates piddasid nõuks, asja ni

fana sallamahti piddada, kunni kolmeistri asfi piddi selgetks fama, ja Karel mõisa-tenistusest lahti peasma.

Kui Sunniperre nabrid ning tuttawad Karli minnikust sõnnumid said, tullid nad wimisel pühapäwal pärrast lõunat Sunni tallusse kōkko: lahkujaga jummalaga jätma. Luggemist, mis talgo õhtul polele jäi, olli Karel nāddala eest lõppetand: Hea melega annaksime selle kirja luggijatele pitkemalt otsust seft, mis Karli ramatus seisib, agga nende lehtede ruum on wägga kassin; sellepärast sago siin agga nimmetud, mis wina-jomiseft meie maal ning Kassinuse seftisist Lättimaal üllemal nimmetud ramatus seisib. Kuulge siis weel, kui paljo wina prukimine iggal aastal warra ärra kullutab. — „Iggamees, kes wāhegi kōkko arwata mõistab, wõib ülles arwata, kui suurt inda iggal aastal wina eest maksetakse, mis läbbi ikka surem waesus innimeste peäle tulleb. Kui ühhes kōgokonnas wiis tuhhat inge olleks, kes saddakahheksakümmend tallus ellaksid, ja iggas tallus toop wina nāddalas prukitakse: se teeks aastas wiiskümmend kaks toopi igga perre kōhta; jodu tarbeks wõib weel kümme toopi aastas igga perrele jure lissada: Siis tulleb aastas saddakahheksakümmend perre peäle üksteistkümmetuhhat üks sadda kuuskümmend toopi; ja kui wina toop poole rubla maksab, siis antakse aastas wiistuhhat-wiisfadda-kahheksakümmend rubla wina eest wälja. Urwame senna jure weel, mis pühapäw ning tähtpäwadel kõrtsudes juakse, siis wõib julgeste wiistuhhat inge peäle kahheksa tuhhat rubla aastas wina kullo arwata! — Kes selle arro järrel kõige Riia-kubbernematago wina kullo ülles arwab, se leiab siis, et seitsefaddatuhhat inged (nivaljo innimesi ellab Riia-ehk Liwlandi maal) igga aasta kaksmiljonidkaks-sadda-nellikümmend-tuhhat toopi wina prugiwad, ja üks-miljon-saddakaksikümmend-tuhhat rubla rahha wina eest wälja antakse. Üks wietuhhat ingene kōgokond,

kes aastas kahheksa tuhat rubla wina eest raiskab, pillutab igga aasta kõige wähemast wiefümne innimese peatoiduse ning ihhokatte ärra (kui sadakuuks kümme rubla igga innimese üllespidamiseks arwatakse!) — Sella arwo järrel ukkatakse Riia kubernemangus winajomisega iggal aastal seitse tuhat innimese peatoidus ning ihhokatte ärra. — Tah, niipaljo langeb igga aastaga tõeste waefuse sisse. — Nenda on sedda mitmel kohhal ja maal ülles arwatud, et wimaks möda läinud kolmekümnel aastal wina prufimine wiiskord suremaks läinud, kui enne. Mõttelego nüüd iggamees: mis otfa nisugguse elloga wimaks peab tulles? — Meie arwasime üllemaal seitsetuhhat inge Liwlandi ma peäle, kes wina läbbi waefusefawad, ja mõtlemata omma ajalikkõ ning iggawese ukkatusse sisse tuiguwad, ilma et neid ükski ärrakeelba wõttaks. Neist nimmetud õnnetumatest sureb iggal aastal kõige wähemalt künnes otfa ärra ja läheb parrema tundmiseta ning kahetsamiseta siit ajalikkust — tulles ello sisse! Sa kõik se hädda, pat ning willetsus tõuseb wina läbbi. —

Nipea kui Lättirahwale kirja läbbi neist üllemal nimmetud asjust sõnnumid todi, ja nemmad kuulda said, kuddawisi mitmel kohhal wõeral maal kassinusefelfsid olli asfutud, wõtsid mitto ausad meest ennesele nõuks: ka enneste keskel üht nisuggust selfsi toimitada. Nisuggused kassinuse selfsid kosfutwad tänna päw jüba mitmes kühhelkonnas Lättimaal, ja innimesed, kui sedda kaunist õnne päwast päwani ennam tundma sawad, andwad tänno ning kitust Isandale, kes nende waimo filmad kahti peästis, ja nende jalga ello tee peäle tallutas. — Et kassinuse selfsid iggal paikul ma-ilmas nenda kui Lättimaal ruttuste sigginesid, se näitab arwalikkust, et iggamees nende kassu isfi selgeste ärra tunneb; sellepärast leitakse ka seal kohtades, kus jomine eune sedda wägga

üllekät olli wõtnud, nüüd kõige ennam kassinuse selfsilikmeid. — Wina immo seisis tännini otsego pakspilwe ülle kõige meie ma, ja kattis sedda wähest parrema õppetuse päwa walget ärra. Nipea kui parrema tunnistuse koit pimmetab walgustama sai, tungisid innimesed, kes äkkitselt patto unnest ärkasiid, iggalt poolt uut walgust terretama! — Muwäärt kiririfo õppetajad püüdisid ommalt kohhalt nomimise ning maenitsemise sõnnaga rahwale appi tulla, ja sõddisid parrema koggoduse liikmetega ühtlase pimmeduse würsti wasto.

1836mal aastal tullid ühhes kihhelkonnas Lättimaal liggi wiiskümme innimest, mehhed ning naesed kokko, pallusid kiririfo õppetajat, ende suust tõutuse sõnna wasto wõtta, mis läbbi nemmad wina prufimist opis ärra salgasid. Nenda asfus esimine kassinusefelfs Lättimaale. Sefinnane selfs lubbas:

1) Kõigest jõust ning wäest püda: ülleligjomisele ning lakkumisele otfa teha, jodikuid parrandada, ning parrema teele juhhatada, kõige ennamiste agga noort põlwe wina kahjo eest oida ja sel wisil lakkumise willetsust futumata lõppetada.

2) Selfsi wõib iggamees astuda, kes tõutab: isse ni hästi wina ning muud kanget joki mahha jätta kui ka nende prufi ommas majas opis arwitada, ei ennam wina otfa egga müa, ehk ka muul wisil wälja jaggada; ei keddafit wina wõtmisele melitada, waid igga jodikut targalt maenitseba, wina mahha jätta; nisammoti ennast ka igga piddo ning jodu eest oida, kus ial karta, et jomise immo wõiks kiusama tulla, ja sellepärast ühtepuhko walwada ning palluda.

3) Kes tahhab, wõib iggal ajal selfsist wälja astuda; kes agga kui selfsi osaline omma tõutuse sõnna ei pea, sedda esimest korda armastuses maenitsetakse, ja kui se ei aita, koggoniste selfsist wälja lükatakse.

4) Wina ei olle lubba mnido prufida, kui arsti kässo peäle: rohhuks. Jodawat wina, öllut ning möddo wöib inimene kassinaste prufida.

5) Mõnnikord aastas tullewad seltsi liikmed kofko, andwad üksteisele teada, mis head nad kassinuse asjust kuulnud ning näinud, peawad nõu ühhes koos, nomiwad ning trööstiwad üksteist heal teel käies, ja palluwad ühtlase Summalalt abbi: ende töutuse sõnna ka eddespiddi kinnitada wotta. " "

Pilkajaid ning waenlasi olli ma peäl palju, kes kassinuse seltsi rahwast naersid ja teotasid. Mõnningad ütlesid: teie tahhate targemad olla kui teie wannemad ja essi wannemad ollid, kes ka ellasid, wina jõid ja wina prufimist kellegile ei kelanud. Teised ütlesid jälle: Kes sedda suurt kahju ärra wastab, kui tö wina kõkides seisma jääb? Kõik mõisnikko aitad on wilja täis, kus sellega minna, kui ennam wina ei põlletada? — Weel teised läksid ni kaugele, et üllema wallitsuse polest keeldu otsisid, sedda asja ärra länmatada. Sellepärrast juhtus, kui sedda asja Ria kubbernemango wallitsusele ja Rigi wallitsusele Peterburri teada anti ning lubba küsiti, et üllemalt kohhalt wastust todi: "Tõseärranis seltsisid, kassinuse seltsi" nimme al, ei olle tarwis asjutada, sest et jubba igga firriko õppetaja, kolmeister ning kohtowannem inimese ommalt kohhalt selle asja pärrast nomib." Sesinnane üllema wallitsuse käst ei keela mitte kassinust, waid ütleb: üllema wallitsuse poolt lubbatud isseärranis seltsid ei olle tarwis, sest et rahwale jubba muidogi sellepärrast õppetust antakse.

Ugga Lätti-rahwas teadsid kül, kui pikkale firrikus ehk kolimaja kuulnud õppetuse sõnna ullatab, kudda suremal ulgal mõnnus õppetus ühhest kõrwast sisse ning teisest jälle wälja lähheb, ja ennamiste igga pühhapäw inimeseid firrikust wina jure töttawad (kudda ka selle kirja pildikeses näme!) kus mitto omma

peat wäsitawad. Sõnna kuuljaid on palju, agga sõnna täitjaid püsut maailmas leida! Summala waim ärratas mitmes kohhas Lätti-maal mõnned ausad perremehhed üllesse; need piddasid omma nabri ning sõbradega nõu, jättsid ühhelpuhhul wina jomise mahha, ja nenda sündis kõige wäljastpiddi kombeta kassinuse selts nende ulgas. Kui kaunis assi rahwa seas ni kaugele olli sigginend, affasid mitto ausad firriko õppetajad ennam ja ennam rahwa mõtted senna pole seadma, kiitsid arwalikkult head wilja, mis kassinuse seeme olli kaswatand, ja sowisid mõnnusaid kirjajad trüffi läbbi rahwa kätte murretseda, kust iggüks õppetust leidis. Seddawisi jõudis, Summal olgo tännatud, kassinuse assi kolme aastaga Lätti-maal lajale. — Tännapäw leitakse Kuramaal jubba mõisa wannemid, kes ennam wina koggoniste ei põlleta ja omma kõrsjud sure maantee äres winata peawad! — Sunnimesed on nüüd isse ni palju head sest asjust maitse nud ja selgeste tunda sanud: et inimene mitte üksnes winata ei wõi ellada, waid palju parremine weel ellab, kui wina prufimisega! — Jodikute maggus rahho on lõppenud, parrem süddame tunnistus unnest ärfanud, lakkumine äbbiks ning teotuseks sanud, ja mitto jodikut parrema tee peäle juhhatud. Kül on sellepärrast meie kohhus Tõsandat tännada selle wal guse eest, mis meie maale on sündinud. "

Juhtus, kui nüüd lahkumise tunnil jälle jut kassinuse seltsi peäle tulli, ja Karel jälle Lättirahwa kenna ellowisi ülles tunnistas ja wina põlgo kiitis, et Sunni Mikkel istmelt ülles tõusis ja ütles: "Meie kallid sõbber ja nõuandja lahkub pari päwa pärrast meie seltsist, Summal teab: kas same ühtteist weel siin ajalikkus ellus nähha wõi mitte? sellepärrast tahhame selle tunni ning meie sõbra mällestuseks ka ennesele nõuks wotta, winawõtmiist mahha jätta." — Rahwas watasid, sedda juttu kuuldes, üksteise peäle, ja

ei teadnud, mis nad pidid ütleva. Ütrifese aja pär-
rast astus Eoa-pappa teiste ulgast wälja, panni käed
risti ja ütles:

„Jesand! nüüd lassed sa omma sullast rahhoga
auda minna, sest minno filmad on ello õhtul weel
parrema päwa koido walget nähha sanud! Tänno
ja kiitus olgo Sulle, kõrge Jesa taewas! kes Sa ka
meie maale nisuggust suurt õnne olled kulutanud, ka
meie rahwa seast mõningad patto unnest ülles är-
tand, ja parremat süddame tunnistuse iddo meie sisse
olled istutand. Tõsta omma palget allastades meie
piisikese koggoduse peäle ning anna meile jõudo ello
wisi parrandada, ma ilma eksituse ning pettuse wasto
seista, pilkajate ning rummalate naero kannatada
kassinust päwast päwani itka ennam kosjutada püda,
ja üksford selle trostiga auda langeda: meie olleme
ommalt kohhalt jõudo möda püdnud kässo sõnna
täita. — Meie weike selts on praego ofsego üks
padikene sure laenetawa merre peäl, kedda wee laene
igga filmapilk wõib ärra matta, kui üks nõrk pilliroog
laanes, kedda tuul fenna ning tänna kõigutab, ehk
kui üks kerge liblekene tuule tiwa peäl, mis allati ki-
gub ja wangub. — Süski, armsad sõbrad ja nabri-
mehhed! kui meie omma ettewõtmisele sedda üht mis
kõigile tarwis on nurga kiwiks rajame, omma
kõdda kaljo peäle ehhitame, tões ning palwes sedda
asja algame: siis tulleb meile wististe abbi üllewelt,
mis meid uskus ning heal tööl tuggewaks teeb; sest
pühha kirri ütleb tötuse sõnnaga: kus ial faks ehk
kolm minno nimmel koos on, seal tahhan ma kesk-
nende seas olla. Tulle siis, pühha waim! ka meie
seltsi ja kinnita meie nõdrade jalga, et wõttaksid jul-
geste armo tee peäl käia, kurni meile Sinno Ingrid
üksford wõitja kroni taewa lauluga wasto towad.
Oh, kül olleks õnnis luggo, kui surma-tunnil iggaüks
Apostel Paulusega wõiks ütelda: „Minna ollen

head wõitlemist wõitelnud, ma ollen omma
ello korra lõppetanud, ma ollen usko kinni
pidanud!”

Tännini ollen ma ka wina futäit prufinud, ei kül
ial sellepärast omma peat wäsitand egga mõistust
riffund mis läbbi mind armoline Jummal surema
kahjo eest oidis: süski tötan minna, tännafest pä-
wast, kus parrem walguis mo mõistust sellitand, wina
jomist opis mahha jätta. — Ka teie, armsad sõbrad ja
nabrid, ollete parrema õppetusele ommas süddames
maad annud, ka teie tötate wina ja muud mõistust
seggawad kanget joki ärra põlgada, ja eddespidi
mõistlikul kombel Jummalale auks ning innimestele
rõmuks maa peäl ellada. Teie ollete kõik minnust
noremad ning jöu polest tuggewamad, sellepärast
wõite loota weel siin ilmas ihho filmadega kallist
wilja nähha sada, mis sest praego wälja külwatud
kassinuse seemne iwast tulles päiwil ülles kasvab.
Minno ellopäwad on õhtul, üks jalg auas, teine aua
äre peäl, sellepärast ei tohhi ma ennam loota sedda
aega nähha sada, agga Sunnisteegija pühha sõnna
peäle lootes, sürtten ma selle usfuga, et mo waimo
film teifest ilmast weel üksford meie rahwa parremat
põlwe watama saab. Kui meie waimo mullane kõdda
üksford jälle põrmuks ning tolmuks lähheb, siis töt-
seb ing iggawese ellusse; aua põrmust tõuseb ello
wõsso wälja, nenda kui ühhes laulus seisab:

Kas näggid ruffi põlbo sa,

Kui õitses tolmades?

Eks tunnud sedda wadates

Sa rõmo süddames?

Kõik ello:iddud warjab tolm

Kül vino-rüppe sees,

Mitana kui õitsemise and

Meil seisab filma ees.

Mis kadduw on, se peab kui põrm
Siin auda langema,
Ning ootma kunni Poja heäl
Saab üdma: "Tõuse sa!"

Lassee siis, helduse Issand! kõik inimised wina
patto paelust lähti peasta! Las! kõige ilmale parre-
mat walgust tõusta, et risti-ust iggapäw ennam näh-
tawaks saaks töös ning teggudes, mis läbbi meie
ürifene elloaeg ühheks koliks olleks, kus meie taewa
ello kombes ennestele nõuaksime. — Ühhe asja pär-
rast tahhan ma teid weel palluda: Didke ennast, wen-
nad! kui ollete wina mahha jätnud tühja uhkuse ning
kõrkuse eest! Urge piddage, ennast selle sinnase kas-
sinuse pärrast parremaks ehk täjelikkumaks, kui tei-
sed, kes weel alles wina pruukwad, waid tännage
waitfel kombel armo Issandat kes teie inged walgus-
tand, ja palluge Tedda kõige ka:wendade eest, kes
weel alles eeskütse tee peäl, et Issa arm ka neid wõt-
taks juhhatada. Meie risti ussu kõige üllem kässo
sonna kinnitab meile Armastust! Armastusega peame
meie igga ühhele üllesnäitma, et meie Jesuse jüngrid
ning järrelkäijad olleme, selle armastuse Issanda om-
maksed, kes surma wallo kannatates weel omma pi-
najate eest pallus: "Anna neile, andeks, sest
nemmad ei tea, mis nad tewad! Meie nõbrad
inimised olleme kõik eeskijad ning waesed: kudda wisi
tohhime meie wenna peäle kohbut mõista? — Jägo
siis kõik kohutomõistmine Issanda wolets, kes üksford
igga ühhele arro möda saab jäggama!" —

Kui Toa-pappa maentisust olli lõppetand, tullid
kahheksa meest teiste ulgast wälja, andsid wanna taa-
dile kät, ja lubasid wina ärrasalgada. Selle peäle
wõttis Karel Piibli ramato ja lugges Aposili teggu-
dest wiendema peatükki 38. ja 39ma salmi: "Ja
nüüd ütlen minna teile: Sätke need innime-
sed rahhule, ja laske neid minna; sest kui

fesinnane nõu ja fesinnane töö on innimes-
test, siis lähheb se tühja. Agga kui se Sum-
malast on, siis teie ei wõi sedda mitte tühjaks
tehha, et teid ei leita kui need, kes Summala
wasto pannewad." —

Shtul fojo minnes olli innimestel südda ni rõ-
mus ning lähte, kui olleksid nad wangitornist lahiti
peäsnuud.

Els istus õhto ilja kambri akna al murro-pingi
peäl, ja lugges ehha walges Rawwila krahwi herra
kenna ramatukest: "Ujawite pero walgel." Perre
wannemad ollid jubba puhkama läinud, kui Karel
Toa-pappat saatmast taggasi tuli ja Else jure astus,
küsides: mis te loete, Esfekene? Els näitas rama-
tut. "Se on üks wägga kallis kirri" — ütles Karel —
mis ma nelli wõi wiisford jo ollen luggenuud; agga
ma kahhetfen kõigest süddamest ma-rahwa rummalust,
kes tännini sest Ujawitest ni wähe on luggu piddand,
weel wähhemine neid heäd mõistlikko õppetusi märkand,
mis selle kirja sees antakse. Risuggusid mõnnusaid
kirjasid on meie päiwil wähe leida, agga, parrako
Summal! paljogi nisuggusid, mis ei maksa filma
waewa egga luggemise ajawiitmist, weel wähhemine
rahha koppikat, mis tühja lörri eest kullutati." Wenda
rähides olli Karel Else käest ramato wõtnud, kenna
fige laulo ülles otsind, ja lugges siis:

Minna sow'sin kõik se õse:

Armastassid sinna mind!

Kui sa mulle kät ei anna,

Siis mo ello ots on kä,

Pea film ei nutta enam,

Ei mul paista enam pää." —

"Urge pange pahhaks Esfekene, kui teie käest üht
asja küesin, mis mo süddant mitto nädalal on for-
mand?" Els kostis maddala heäleaga. Lubba igga.

ühhel küsida. — „Kas teil ei olle weel“ — küs, sis Karel — poisimeest mitte tulnud, kellele te mehe hele läbheffite?“ — Minge ikka; — sõitlee Els, — kudda waesl lapsel kosja mõtte süddamesse tohhib tõusta? Karel wõttis Else käest kinni ja ütles rõmsa silmaga: „Kui se sõnna tõssi on, siis ütles mulle öefe, kas tahhad mulle oumaks tulla, kui Jummal mulle pea warjo ning leiwapallukest wõttab kinkida?“ Els kohlus selle koggemata sõnna üle ni wägga ärra, et ta nutma affas, ennast Karli käest lahti peästis ja sõnna lastumata Kambri tõttas, kus Liso olli. Karel ei teadnud, mis ta sest pididi mõtlema, ommetigi äbbenes ta tagga järrel minnes ja läks selle pärrast maggama.

Tämmawo Lihhawette kestmisel pühhal seisis ulk rahwast Raja kõrtsso ees, kui üks uhke pulmasaja mõda sõitis. Prudi filmad ollid nenda rätikute sisse mäsitud, et waewalt ninna ots wälja paistis, nisam: moti olli luggo pruut-tüdrukuga; peigmees olli saksa wärki rides, agga Sunni Mihkli poeg Jürri olli pejo poisiks. Kelle saja se on? küsis Kolga Tõnnis, ja kõrtsmik wastas: Se on Sunni perre wäimees ja meie kihelkonna uus kolmeister Karel Wärdõ; ta wõttab Sunni perre kaswandikfo Else ennesele, ja lähwad praego kirriko laulatusele. „Ennä immet!“ ütles Kolga Tõnnis — „kaswandik saab enne mehhele, kui rikkas perre-tütta! Kõrtsmik wastas: Liful on minnewal suggisel küllalte kosilasi kaimud, kes teab mis ta ootab. Wõnningad ütlewad, Liso peab handwarki meest immustama, mis läbbi emmanda nimme alla saaks, et wõib igga päw pörfa maggo pähhe panna. — Siin tulli Hans Laikõrri ratsul ajades kõrtsso ette jubba; emalt üdis ta: Kas näggite meie kihelkonna kolmeistrit ja wina-prohweti? kas ollete jo sedda ullo ilmas kuulnud ehk näinud: et

winata pulme petakse? Sunni pulmad tehakse ilma winata! Kui mo wanna seppa wadder weel ellus olleks, kül meie siis neid wina põlgajaid saaksime wälja naerma. „Kas sep on surnud?“ küsis Kolga Tõnnis. Jah — ütles Laikõrri — se tubli mees on nullas. Tõnnis ütles: „ta põlnud mo arwates weel wiekümne aastanegi?“ — Ei olnud, — kostis Hans — ta ennam kui nellikümmend kolm aastat wanna, agga ta pöddes jo mõnni aasta teed, ja olleks wiist jo enne surnud, kui win ta kehha ei olleks üllewal pidand. —

Aeg ei anna sedda rummalat kõrtsso lörri siin pitkemalt juttustada; agga meie peame omma luggijatele ommetigi ni paljo tähhendama: et Karel ennast — kui kihelkonna kolmeistri kohta olli sanud — saksa tenistusest lahti wõttis ja kolmnäddalat enne Lihhawette Sunni talluse tulli. — Mikaua kui uut koli onet ehitati olli W*** mõisa korteri one koli majaks lubbatud, kus Sunni Mihkel kõik ue maja piddamise akkatuse nõud walmistand olli. Wanna perrenaene olli kaswandikule illusat kersto toimetand ta ellajaid ja puddolojust noore rahwale kinkinud; Karel olli ennesele poisimehhe põlwes ka paar sadda rubla rahha korjand, ja sai, kui mõisast peasis, weel herra käest sadda rubla kingitud ausa tenimise eest. Sel wiisil olli noore rahwa ello asutamine wägga õnnelikuks kita.

Pulma õhtul, kui kõik pulmalised söma laual istid, juhtus weel üks assi, mis meie siin kohhal kuulutama peame. Muggusat juttu ajades, tõstis wanna perremees ommad filmad õue wärrawa pole ja ütles: Wata lappolise karja! Kõik pulmalised watsid wärrawa pole. Pari filmapilgo pärrast nähti, et wanna Toa-pappa ees käis, ja nüüd tundis iggamees tullijaid: need arwatud lappolised ollid kaswinuse selfsi liikmed, ennam kui nellikümmend inge, mehhed ja

naesed, kes kõik Toa-pappa ja Sunni Mihkli nomi-
mist möda wina ollid mahha jätnud. Suppa astudes
tõbi igamees noore rahwale piisufest puddo frami
pulma kingiks, nõukamad lubbasid weel mõnda sure-
mat asja eddespidi anda. Siis astusid kassinuse seltsi
rahwas kokko ning laulsid:

Kes Sa meile õnne saatsid,
Juhhataksid ello teed,
Peaksid inged wina-wörgust
Lõppetaksid patto ööd:

Sulle tome tänno, kitust
Pulma päwal filma wees;
Dnnistus ning taewa rahho
Ellago sul süddames!

Kedda Summal sulle kasaks
Ello tee peäl ühjentand,
Sellele ka rahho, rõmo
Sowib meie pulma-and'.

Issand lasko teie ello
Dnnelikkult õitseda,
Kunni üksford aya willul
Rahho saate maitseada.

Ja kui ue päwa koito
Käte aua rünka peäl,
Siis saab ello surmast wõito,
Siis teid kutsub ingli heäl!

Issa pühha palge ette
Saab meid Jesus forjama
Kui meid tõsidsuse mõtte
Sundis ilmas orjama.

Karli ja Else südda olli rõmust nenda ligutud et
wessi silma tõusis; Karel langes nuttes wanna Toa-
pappa ning teiste lauljate kaela ümber kinni; ei jä-
nud pulma laual nüüd ükski film enam kuiwaks,
sest kõikide südda elli rõhnutud. Nenda saab inni-
mene jo siin ilmas mittokord õnsat palka hea tö eest,
ja inglid rõmustawad taewas, kui nisuggusid filma-
pilko ma peäl näwad! — Sunni Mihkel pallus
lahke sõnnaga kassinuse seltsi sõma lauale, sest Sum-
mala annet olli kül et igamees wõis omma kõhto
täita. Agga misuggune sulg jõuaks sedda rõmo
ning kallist rahho ülles kirjute a, mis seäl pulma
laual noore rahwa ja muu pulmaliste süddames ellas?
Ei jõua egga osta Wina-katko kirjutaja õppimata
sulg sedda ülles tunnistada. Agga kes iski üksford
õnnelikkul kombel nisugguse mõistlikko rahwa seltsis
juhtus piddo piddama, kül se sedda ärra tunneb, kui
meele tulletab, kudda luggo temma ennesega olli. —
Ja kui peaks üks ehk teine luggija ni willets ning
õnneto ilmas ellama, et ta weel ial pulma egga muud
rõmo targal peäl ei olle maitseid, sellele sowime kõi-
gest süddamest nisuggust õnne pea tunda sada! Ni-
suggusel filmapilkul saab inimene esimeest korda sest
tunnistust, mis õnnis põlli üksford taewas saab ollema! —

Anna siis suur Summal ka selle weike kirjale
wägge, senna ja tenna üht seemne iwwa rapputada,
kus ta iddanema, wõssuma ning wilja kandma akkab!
Ja kui Wina-katko õppetust üht ainust ekfinud loma
wiefümne ehk saja inge ulgast parrema teele juhatab,
ei siis olle sefinnane kirri asjata olnud.

Minne siis mo lapsokse, Wina-kat! julgeste innimeeste
sekka liikuma, kopputa igga maja ning urfsitu ukse tagga
ja terreta — kus sind sisse lastakse — iggameest lahke sõn-
naga! Ärra karda tühja naero ja rummalate pilkamist,
waid rägi iggas kohhas mõnnusa sõnnaga rahwale, mis
so issa sulle on õppetand.

Trüffi wiggad, mis pallutakse parrandada.

lebbe kütg.	riida, üllewatt,	alt.	Kuiba trüffitub.	Kuiba tulleb luggeda.
5	10	•	seäsetele	seäsetele
4	3	•	fehla	fibla
4	13	•	nifamoto	nifamoti
5	6	•	sulle	sul
5	5	•	jallat	jallalt
5	18	•	pead	peat
6	16	•	kartowli	kartowli
7	1	•	eppib	leppib
10	10	•	perremees	perremees —
17	1	•	fur ks	sureks
18	3	•	saunud, ene	saunud enne
21	2	•	rüdis	rüdis
21	11	•	läfsin	läfsin
28	4	•	fa	ja
28	5 ja 6	•	lasjis	lasjis
28	2	•	dummal	rummal
28	3 ja 4	•	südrame	süddame
31	3	•	Ewangeliemi	Ewangeliumi
31	3	•	Kulle	Kelle
31	14	•	ruttasta	ruttas ta
32	10 ja 11	•	ütfeldes	ütfeldes
52	15	•	tame	fame
39	15	•	murretses	murretses
49	1	•	fund	fund
58	18	•	kahhetfamifeta	kahhetfemifeta
65	12	•	seggawad	seggawat
64	3	•	wiendema	wiendama

Ülle sedda on weel ilma ramatoteggija teadmata ning tabimifeta mõnnes tähhed trüffi pannemises jure lissatub, mis tullwad mahha küstutada; sepärrast ärra loe: keif, keige, polle, aigelle hunt õppetuse mõistmata heitnud, nõddra, iw-wadelle, hana, pudrule, hoidja n. t. f. waid: köif, köige, põlle, aigete, unt, õppetuse, mõistmata, eitnud, nõdra, iw-wadese, aua, pudrule, oidja n. t. f.

